

יד
מהרי"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

השיעור נמסר
במוצאי שבת-קודש

אמור

אייר התשפ"ד בשל"ה
בבית המדרש פעולת צדיק
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

סיכום עניין מסורת ספרי התורה התימניים. ס"ת שאין בו את השינויים שלנו הוא פסול לדידן, ומדוע לא אזלינן בתר רובא, שהרי רוב ספרי התורה בעולם אינם כמו שלנו. ביאור עניין פרשה סדורה ופרשה סדורה. המשך בביאור הטעם מדוע פרשת כל חלב היא פרשה פתוחה, ושבכמה כת"י של הרמב"ם כתוב בהדיא כי זאת פרשה פתוחה. תשובה לשואל למה לא ניתן לומר שהתימנים תיקנו בעצמם את שלושת הטעיות שבכתר בן אשר המצוי בזמנינו. השלמה בעניין 'הצליחה נא' בדגש. התייחסות למאמר של הרה"ג יהודה עדס הי"ו לגבי הטענה כי בכתר בן אשר אין שום התייחסות לפרשיות פתוחות וסתומות, ושישנם עוד שני כת"י נוספים של כתר בן אשר שהם יותר טובים, ושנמצאות עוד פרשה שאינה מוזכרת ברמב"ם, ועוד עניינים המובאים שם. תמצית שמונה עשרה הוכחות לכך שהמסורת שלנו היא הכי מדוייקת ומעולה יותר מכל המסורות, ואפילו יותר מן ה'כתר' של בן אשר, כי לרמב"ם היה כתר בן אשר אחר ממה שנמצא כיום. השלמה בעניין משפחת מולקנדוב ומקורה. מחאה על מאמר זלזול שנכתב כנגד הגרמ"מ כשר ז"ל בעל תורה שלמה, אודות גדולתו העצומה בתורה, ושקר טפלו עליו לכנותו 'טרף' בשם הרב מברסק. מעשה שהיה בזמנינו באשה שנענשה מדה כנגד מדה, ובעניין מהימנות הסיפור על רצח סאלם יעקוב גראפי, וחומרת המכנה שם לחבירו. וקשרינו הטובים עם הגרע"ז בסיס זצ"ל.

כל הזכויות שמורות למרן שליט"א
יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ – בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: y5358404@gmail.com

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6
מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" ובחברות "שערי יצחק" – 739
לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.
השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א,
וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.
פרטים בטלפון: 050-4140741.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא
כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה. אכ"ר.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש ע"י רבי מתת בן רפאל הי"ו, מארצות הברית. לעילוי נשמת אמו מרת נעמי נינה בת רבקה ע"ה, תנצב"ה שבערב זה חל היאר-צייט שלה, בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ.

כמו כן השיעור מוקדש ע"י החפץ בעילום שמו, מארצות הברית. לעילוי נשמת אמו מרת יפה בת ישראל ע"ה, תנצב"ה.

וכמו כן השיעור הוקדש לע"נ מרת אהובה בת יחיא (ואלד) אריאלי ע"ה, שגם היא עת פקודתה בערב זה, בעבור שהתנדבו בעבורן למוסדות נתיבות מהרי"ץ.

כמו כן השיעור מוקדש ע"י ידידנו הרב יואל כהן הי"ו – הוא ב"ה המשב"ק, אשר מנהל את כל העניינים וכל הקשרים – לזכות ולרפואת אשתו היולדת ספיר בת ר' דוד, ולבתה הנולדת במזל טוב, שיזכו לגדלה לחופה ולמעשים טובים, בעבור שהתנדב ומתנדב תמיד – ב"ה

זה כבר שנים רבות, מאז שהיה בחור הוא השתתף בשיעורים של ליל ששי. מהבחורים האלה יוצאים צינים ופרחים. כן ירבה וכן יפרוץ – למוסדות נתיבות מהרי"ץ.

כמו כן השיעור מוקדש לכבוד ידידנו הוותיק הרה"ג אליהו עזרא בן מרי צמח הלוי קאדי שליט"א מארצות הברית – אני זוכר אותו עוד מימי קדם, כשעדיין היה בחור. ב"ה הוא ממשפחה רמה, משפחת יצחק הלוי.

ירבו כמותם בישראל – בעבור שהתנדב ביד רחבה ובנפש חפצה למען כולל נתיבות מהרי"ץ.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשה ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם, וישלח ברכה רווחה והצלחה בכל מעשי ידיהם, וימלא כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכ"ר.

סיכום עניין מסורת ספרי התורה התימניים. ס"ת שאין בו את השינויים שלנו הוא פסול לדין, ומדוע לא אזלינן בתר רובא, שהרי רוב ספרי התורה בעולם אינם כמו שלנו.

בעזרת השם יתברך, ברצוני בשיעור הזה לסיים ולסכם, את העניין של מסורת ספרי התורה. ברוך ה', זכינו לפענח תעלומות וצפונות, לפרק הרים ולשבר סלעים, בנושא הזה, כדי להעמיד את האמת על תלה. אבל, נשאלו כמה דברים להשלים. כמה שאלות, ועוד כמה נקודות חדשות. ובסוף בעז"ה נסכם את הנושא, ומה שנוגע להלכה ולמעשה.

[הוספה לאחר השיעור: כך אמנם חשבתי, שכאן יהיה הסיום והסיכום. אבל רבות מחשבות בלב איש... ועצת ה' היא תקום.

אלא שאחרי השיעור הוצפתי בכמה מכתבים על נושא זה, בשקלא וטריא מאת תלמידי חכמים

חשובים, וגם בעל-פה, ולכן נצטרך לשבת שוב על מדוכה זו, לחזור את הדברים כשמלה, ולהוסיף דברים חדשים, בעזרתו יתברך].

דבר ראשון, בהילולא הבאנו בס"ד, כי לגבי כל אחד מי"ד השינויים שישנם בס"ת, אם הס"ת אינו כמו ס"ת שלנו, אזי אנחנו פוסקים שהוא פסול. דהיינו, אם נמצא כתוב בס"ת 'מנשוא' בוא"ז במקום 'מנשא', וכל-שכן 'זיהי' כל ימי נח, במקום 'זיהיו', וכל כיוצא באלו, מחזרים את הס"ת. כמו כל טעות, של חסר ויתר.

ומצד שני אמרנו, כי בשעת הדוחק, אם אין ס"ת אחר, אנחנו סומכים על זאת, ואפילו לברך. לכאורה, מה נפשך? הס"ת הזה פסול, או שאינו פסול?

התשובה היא, שהוא פסול מבחינה הלכתית, מחשיבים אותו כמו פסול, אבל מדין חזקה. מ'חזקין' להו כמפי משה מפי הגבורה, כך לשון מהרי"ץ. דהיינו, כיון שהרמב"ם כתב עפ"י הספר של בן אשר, וזה נחשב הדיוק הכי גדול, לכן מוציאים אנחנו ס"ת אחר. אבל לא יכולים לתת לזה שם פיסול מהותי ועצמי. והסברנו, כי כיון שזהו רק עניין של חזקה, הרי 'רובא וחזקה, רובא עדיף', רוב זהו בירור של מציאות, וחזקה זאת הנהגה. כך ההלכה בתורה, מה שהיה עד עכשיו, ממשיכים אותו. כך היא החזקה. אולם, זה לא מברר את המציאות. אם כן, גם מה שאנחנו עושים עפ"י הרמב"ם עפ"י ספר בן אשר, אין פירושו שאנחנו בטוחים כי כך ניתן למשה בסיני. אמנם כך הדבר קרוב לודאי, אבל אף אחד אינו יכול להישבע שכך הוא הדבר.

ידידנו הרה"ג שלמה חגבי הי"ו קפץ ושאל, אם כן, אם הולכים לפי רוב, אזי צריכים ללכת לפי רוב הס"ת שבעולם, שאינם כמו הספרים שלנו.

התשובה על כך, היא כדלקמן. כל העניין ללכת לפי רוב, אינו שייך בנ"ד, בספרי תורה, אי אפשר ללכת למעשה אחרי רוב. הסברנו זאת בס"ד בספר תולדות יצחק, שנדפס בשנת התשל"ה, הבאנו את זה שם בקונטרס תגא דאורייתא, בדף נ"ה, כי אמנם יש את תשובת הרשב"א, האומר כי אם ישנה מחלוקת בין הס"ת, הולכים לפי רוב. אם לא יודעים, י"א כך וי"א כך, תלך לפי הרוב. כפי שבכל עניין, 'אחרי רבים להטות'. והוא מביא

שערי יצחק – השיעור השבועי

רוב דיינים, אם הטעם הוא משום דכיון דרוב הדיינים אומרים כן מסתמא כיוונו לאמת, או גזיה"כ היא לילך אחר הרוב אפי' שהן טועים. וע"פ הצד האחרון, לכאורה א"ש דברי הרשב"א. ויש לחלק פשוט, דאין לדמות רוב דספרי תורה להתם, כיון דכל התורה שמותיו של הקב"ה, ויש לחשוש דעביד פגימותא בשמא קדישא [כמובא בפתיחת הקונטרס] וצ"ע.

אם זאת גזירת הכתוב, אז גם בנ"ד אפשר להגיד גזה"כ, משא"כ אם זהו מצד שמסתמא כיוונו אל האמת.

ובסוף [שם בדף ס"ז, הערה 20] הבאנו את איגרת הסופר, אשר מעיר על הרשב"א הזה במפורש. ליכא ראייה מההיא דמסכת סופרים, שהספרים שלנו אפי' אם יהיו מדוקדקים מאד, אין להם ערך לעומת המסורות הגדולות והקדושות שבדקם וחקרם הרמ"ה – זהו רבי מאיר הלוי – שרוב המחזות נמשכו לכתוב כדעת הר"מ המאירי ששמעו הלך ונתפרסם, וע"כ כתבו דלא כהרמ"ה. כך הוא כותב.

אם ניקח זאת לענייננו, בודאי שכל ספרי העולם אינם משתוים ואין להם ערך לעומת המסורת של הרמב"ם עפ"י בן אשר, דכולי עלמא מסכימים שהעיקר לעשות כמותו. אלא שלכולם לא היתה את המסורת הזאת במושלם, רק לתימנים, כי הם העתיקו ממנו ישירות, והם הכי נאמנים בזה, ממילא אין ערך ושום משקל לרוב.

מקור יותר מפורש לכך, בתשובת הגאונים [הובא באוצר הגאונים על מסכת גטיין עמ' ט"ו בתשובות] וז"ל, כיון דאפליגו בהו גירסאי דהוו מעיקרא. אין המדובר לגבי המחלוקת בעניין ספרי תורה, אלא לגבי מחלוקת באיזו גירסא בגמרא, מעיקרא היתה מחלוקת בגירסאות.

אומרים על כך הגאונים, ליכא כח בהא מילתא למיזל בתר רובא. אם הינך יודע מראש, שבהתחלה היתה מחלוקת, ולאחר שהעתיקו יצא כי ברוב הספרים הגירסא היא אחרת, הדבר אינו מעלה ואינו מוריד.

זאת התשובה, גם בנושא שלנו. ודיברתי והרחבתי על כך בס"ד כבר בשערי יצחק, שיעור מוצש"ק וירא בשנת התשפ"ב בשל"ג.

ראיה ממסכת סופרים, כי בס"ת שבעזרה היו ביניהם כמה שינויים, שנים-שלשה שינויים, והלכו לפי הרוב. כך הוא כתב.

והעלינו שם ב'תגא דאורייתא' בזה"ל, ובעיקרא דמילתא, במה שהביא הרשב"א ראייה דאזלינן בתר רוב ס"ת מהא דמס' סופרים דתיקנו ע"פ רוב הספרים שמצאו בעזרה, דבריו צ"ב, דלכאורה אין מזה ראייה. דבשלמא התם, ספרי העזרה היו הספרים היחידים המדויקים [מאד] וע"פ היו מגיהים [עיי' ירושל' סנהדרין פ"ב הל"י, רמב"ם פ"ז מהל' ס"ת ב', ובהל' מלכים ב' ה', וברש"י במועד קטן י"ח ע"ב, וע"ע ס' נשאל דוד יו"ד סי' י"ט], ומשו"ה אזלינן בתר רובא דידהו. משא"כ בספרים שבידינו, דיש לחוש שמא הרוב נעשה בטעות, שנתפשט כן ע"פ ספר בלתי מדויק וצ"ע.

זאת אומרת, הרוב אינו מוכיח. כי באותם ארצות, כל אחד העתיק מן השני, או שכולם הלכו בנושא הזה עפ"י ההכרעות של בעל אור תורה, שזהו מהר"ם די לונזאנו, ואחרי המנחת שי שהוא בעיקבותיו, וכולם כתבו את הספרים על פיהם. אבל אין פה בירור, שכך היא האמת.

[אולי על הרשב"א אין קושיא, כי שמא בזמנו לא היה ידוע אלו ספרים נעתקו ממסורת מסוימת, ואלו ממסורת אחרת. ואילו היה ידוע, אף הוא מודה דלא אזלינן בתר רוב הספרים, אלא בתר רוב המסורות. וכך ספרי תורה שידוע שכולם נעתקו מספר תורה אחד, גם לשיטתו אינם נחשבים אלא אחד. ולא עיינתי בגוף תשובת הרשב"א. ואם כן גם בנדון דידן שכל ספרי ספרד ואשכנז ממקור אחד, ושלנו ממקור אחר, אין כאן רוב, אלא מחצה על מחצה. ולפי זה, לכאורה עניין זה לא קשור לחקירת שערי יושר, שהרי אפילו לפי הצד שרוב היא גזירת הכתוב, כאן לא חשיב רוב. וממילא גם כן לא תהיה ראייה להכריע חקירת שערי יושר מדברי הגאונים דלקמן. והנה במקומות שספרי תימן וספרי אשכנז הישנים משתווים, לכאורה יש כאן רוב להכריע כמותם. איתמר].

ובהמשך שם, הבאתי את החקירה של הגר"ש שקופ בשערי יושר, בזה"ל, ולפום רהטא חשבתי ליישב, ע"פ מה שחקר ר"ש שקאפ בשערי ישר [שער ג' פ"ד] בגדר הא שאמרה תורה לילך אחר

מי שירצה להרחיב את העיון, יעיין שם. אבל חושבני שהעניין כבר ברור. זאת נקודה אחת.

ביאור עניין פרשה סדורה ופרשה סדורה.

דבר שני.

מה הפירוש, פרשה סדורה, ופרשה סתורה?

ברמב"ם לא נזכר זולת פרשה פתוחה ופרשה סתומה, והבאנו כי הר"ר יוסף אשכנזי טען, שבספר של בן אשר כתוב בסוף, 'סדור וסתור'. ולשיטת הרמב"ם, מה זה? איפה הפרשיות האלה? הרי ישנה צורה מסויימת לפרשה סדורה, לפי מה שכתוב בספרים אחרים.

התשובה לטענה שלו, כי 'סדור' זה לא כפי שהם מבינים, אלא פירושו, שנכתב לפי הסדר, אפילו שאתה חושב שהיה צ"ל אחרת.

להבין זאת יותר, נקדים משהו.

בברייתא של ל"ב מדות, מדה י"א – לא קשור לס"ת, אלא זהו מה שמובא בש"ס וילנא במסכת ברכות, ל"ב מדות של רבי יוסי הגלילי, ומובא ג"כ במדרש הגדול בהקדמה, בדף 29 – בזה"ל, סדור שנחלק. דהיינו, דבר שהיה צריך להיות האחד אחרי השני, והוא נחלק. דהיינו, ישנו פסוק, והוא נגמר. 'סוף פסוק'. תחילת הפסוק הבא, קשור אל הפסוק הקודם, אבל בכל זאת הוא נחלק.

לגבי ברייתא דשלושים ושתים מדות, יש להעיר כי לפי גירסת תימן ועוד, הן שלושים ושלוש. ועיין מה שכתבתי בזה בהקדמת שו"ת מתנות כהונה חלק א' דף י"ד אות ה'. וכבר הערתי על זה בשיעור האזינו ה'תשפ"א ב'של"ב. איתמר.]

היה ראוי להיות, אלא שנחלק.

זהו מה שכתוב גם כאן. 'סדור' זה בכלל לא פרשה, אלא פירושו שזה כתוב לפי הסדר. כאשר כותבים 'סדור', באים להעיר לך, כי אתה היית אמנם מבין שהיתה צריכה להיות כאן תחילת פרשה אחרת, אבל לא, זה 'סדור'. אל תטעה. מן הסברא אתה אכן מבין נכון, אבל למעשה אין פה פרשה. אין ריוח.

ממילא פשוט ומובן כי את זה לא הוצרך הרמב"ם לציין, משום דלא נפקא מינה למעשה.

ואלו אינן סברות בעלמא, זה לא חידושים או פירושים, שהתעמקו בכך והגיעו למסקנא כזאת, אלא שמצאו מפורש ספרים כאלה. ישנם כתבי יד

קדומים, אולי אפילו יותר מבן אשר. למשל, בספר תהלים, כתוב בצד 'סדור', והנה אין שם פרשה. לפי העניין היה מובן, כי הכוונה היא, שהדבר בא להגיד כך.

ישנה רשימה של פרשיות פתוחות וסתומות וסדורות' בתהלים בכתב יד, ואצל בן אשר רואים שאין בסדורות שום ריוח. אלו הן ההוכחות.

ממילא יש לנו להבין, כי 'סתור' זה ההיפך. מכך הבנתי בס"ד, גם מה זה סתור בתי"ו. אם סדור בדל"ת בא להגיד, תמשיך לפי הסדר, אזי סתור פירושו, שישנו כאן ריוח, אפילו שלא היה צריך להיות ריוח. זה 'סתור', כביכול פירקו את זה, הרחיקו את זה. זה הפוך מ'סדור'. עשו ריוח פרשה, במקום שלא היה צריך להיות לפי הסברא שלנו. כנראה זה שאצלינו נקרא 'פיסקא באמצע פסוק'.

בספרי המוסרה, הדבר ישנו. הרי המוסרה בא להוציא, לאפוקי מדברים שעלולים להתבלבל, בניקוד או בטעמים. למשל, לפעמים כתוב, 'סביר'. ויאמר עד ושמואל א' י"ב, ה', 'סביר ויאמרו'. פירושו, אתה מבין מסברא, שצריך להיות זיאמרו, כי מדובר שם על רבים. אבל אל תתבלבל, זהו זיאמר. 'סביר', או 'סבירין', מעוררים את תשומת לב הקורא, שלא יכשל.

או 'מטעין ביה'.

בעלי המוסרה, דייקו על כל קוץ וקוץ, שלא ח"ו – במשך הדורות – תהיה איזו שגיאה, אפילו בדברים דקים מן הדקים.

המשך בביאור הטעם מדוע פרשת כל חלב היא פרשה פתוחה, ושכמה כת"י של הרמב"ם כתוב בהדיא כי זאת פרשה פתוחה.

בעניין פרשת 'כל חלב', שאצלינו זאת 'פרשה', ובספרים האחרים הפרשה היא ב'המקריב', הדבר הסתבך בגלל שהרמב"ם לא כתב זאת בצורה מפורשת.

הסברנו בס"ד, מה העניין לעשות פרשה ב'כל חלב' ולא ב'המקריב', הבאנו את הטעם שכתוב במדרש הביאור. וראיתי כי הרב אשר שוורץ נר"ו, ממונסי ניו יורק, זכה לכוון לכך מדעתו. הוא כתב עוד טעמים, אבל באחד מהטעמים הוא קלע.

הוא כותב במאמר (שלא נדפס עדיין) בזה"ל, כתב בשו"ת פעולת צדיק שכוונת הרמב"ם על פ' כל חלב. דכיון שסתם דבריו, ודאי כוונתו על הפרשה

שערי יצחק – השיעור השבועי

אפי' בחולין. וכיון שכל הפרשה, וזאת תורת זבח השלמים וגו', הפרשה השנייה שלה – המקריב – חוזרת לעניין השלמים, ע"כ כאן לא מתחילים פרשה, כיון שזהו המשך. ב'כל חלב' פתחו פרשה, כדי שלא תטעה לחשוב, שהחלב נוהג רק בקרבנות, זהו כביכול משהו יוצא דופן. לכן ישנה כאן פרשה.

ובכלל, הרמב"ם ידע שלא כל סופר, בעל סברא הוא. ובפרט כיון שהמנהג העתיק הנפוץ היה ב' פרשיות, חייב היה הרמב"ם שבעתיים לפרט וכו'. צריכים לדעת בנ"ד, עוד נקודה אחת.

לכאורה היינו חושבים, סיבה נוספת שאין ריוח פרשה אצל המקריב, כי הרי יש עוד מעניין החלבים גם בהמשך. ב'המקריב' מדובר עדיין על חלבים, 'ידיו תביאינה וגו', 'את החלב על החזה יביאנו', 'זהקטיר הכהן את כל החלב המזבחה', 'המקריב את דם השלמים, ואת החלב'. אולי בגלל זאת חיברו את זה עם כל חלב. במבט ראשון, ככה אפשר לחשוב.

ברם, הדבר אינו נכון. כי גם לפני כן, 'זאת תורת האשם וגו' [ז', ג'], מדובר על חלב. כגון 'זאת כל חלבו יקריב ממנו'. בהמשך של אותה הפרשה עצמה. א"כ מן הבחינה הזאת, זו איננה סיבה.

אבל הנקודה העיקרית היא, כי גם אם הרמב"ם סתום, לא ברור על מה התכוון, אמרנו שהרי הסופרים התימנים העתיקו את הס"ת של הרמב"ם, ובס"ת הרי אי אפשר להתבלבל, האם זהו כל חלב או המקריב, כיון שישנו הבדל של תשע שורות ביניהם.

אולם החידוש הכי חשוב פה לדעת, כי נמצא ברמב"ם בכתבי יד מתימן, מה שכל הזמן מסתבכים, וידבר י"י אל משה לאמר דבר אל בני ישראל כל חלב וגו'. דהיינו כתוב בהם במפורש תוספת 'כל חלב'. מה שטוענים כולם, למה הרמב"ם לא כתב, נמצאו אכן ספרים שכתוב בהם כך. ומי שיודע, חכמי תימן לא משנים ברמב"ם, אפילו קוץ אחד. ידוע שהרי כשמצאו כת"י של הרמב"ם בגניזה בקהיר, את הטיוטא שלו, תוך כדי שהוא כותב את החיבור (כמובא צילומים מהם, בסוף כרכי משנ"ת הגדולים להרמב"ם הוצאת פרדס ישראל), והשוו זאת לכל הספרים, ונמצא כי הספרים של תימנים הם הכי נאמנים, מדייקים.

הראשונה הפותחת במלים, וידבר וגו' דבר אל בני ישראל.

אבל נראה שהיא נמי תמוהה ביותר. כי הרמב"ם בא פה לציין לדורות לכלל ישראל את מיקום הפרשיות. וראה וידע, כמובן, שיש פה שתי פרשיות הפותחות באותן מלים. כיצד זה יסתום לשונו ויתן מקום לטעות, ספק או מחלוקות?

למה אתה – רבינו הרמב"ם זיע"א – נתת פה מקום לספק, למחלוקת? כך הוא מעורר את השאלה. הרי הרמב"ם בא לזכות את הרבים, איפה ישנה פרשה ואיפה אין, הרי ישנן חילוקי דעות, ואתה כותב כאן בצורה סתומה, שאני מתבלבל וצריך לחשוב איך ומה, עד שאבין כי הדבר כך? מדוע הרמב"ם לא כתב במפורש?

ודוחק רב לומר, שהרמב"ם ראה ושמע שיש חילופי מסורות ומנהגים בנושא זה, ולא יכול היה, או לא רצה להכריע בדבר, ולכן סתם דבריו. דכיון שסמך לגמרי הוא ובני דורו על בן אשר, צריך היה להכריע בדבר.

ועוד, אם כן מדוע לא כתב זאת בהדיא.

וגם אין לומר שסמך על השכל הישר, שלא להפסיק באמצע ענייני מאכלות אסורות, המחייבים כרת, נותר קדשים בטומאה, חלב ודם, ולכן פשוט שאין ליישר פרשה לפני 'כל חלב'. דאדרבה, יש סב"א לשים שם פרשה, להבדיל בין איסורי אכילה מחמת קלקול ופיסול הקודש, לבין איסור הנובע ממעלת הדבר, שמויחד להקטרה לגבוה. ומאותה סיבה עצמה אין פרשה בפס' כ"ח, לרמז לנו שאיסור אכילתם נובע ממ"ש א"ח"כ, 'זהקטיר הכהן את החלב המזבחה וגו', המקריב את דם השלמים ואת החלב.

וכן הסמיכה התורה הקטרתם לאיסור אכילתם, בסוף פרק י"ג, ופסוק מפורש הוא לקמן [י"ז, י"א-י"ב].

ועוד יש לומר, שיש פרשה בפסוק כ"ב, ללמדנו שאיסור חלב ודם נוהג אף בחולין, ואין פרשה בפסוק כ"ח כיון שחוזרת התורה לעסוק שוב בעניין שפתחה בו, קרבן השלמים.

הוא ממש כיוון, בשורה וחצי האחרונים, למה שהבאנו בשם מדרש הביאור, והבאנו גם ילקוט כתב יד עתיק, ששניהם כתבו זאת, לגבי 'כל חלב'. כי חלב הרי נוהג, לאו דוקא בקרבנות, אלא

בדיוק מה שכתוב, כך הם מעתיקים. גם אם הרמב"ם עשה את פיסוק ההלכה במקום מסויים, הם מעתיקים אותו הדבר. אין ספר שהשתווה אליו, כמו הספרים שלהם.

וכי יעלה על דעתנו, שמישהו בא והוסיף 'כל חלב?' הכי הרבה, היו כותבים זאת בהגהה בצד. אבל להכניס זאת בתוך הרמב"ם? מסתבר יותר, כי הרמב"ם בעצמו נשאל על כך, או שהוא שם לב יותר מאוחר שחסר פה משהו, אז הוא השלים 'כל חלב'. וידוע שהרמב"ם עשה תיקונים לחיבורו.

הרי אחרי כתיבת החיבור, הוא כתב כמה פעמים 'תקנו בספריכם'. אחרי שנתפשט ה'משנה תורה' בעולם, ישנם כמה וכמה דברים – אינני יודע כמה, עשר או עשרים או שלושים דברים – שהרמב"ם חזר בו. תיקן.

אפילו שינויים בהלכה למעשה. למשל, בעניין תוספת ערבה בארבעת המינים, בחיבורו הוא כתב, 'אם הוסיף בערבה, פסל', ואח"כ הוא אמר, 'תקנו זאת, אם הוסיף בערבה, לא פסל'. בנו רבי אברהם מעיד על כך, והוא אומר כי הרמב"ם מצא אח"כ ראיה מסוגיא במסכת סנהדרין שלא פסל, ולכן הוא חזר בו בחיבורו. וכהנה וכהנה, דברים רבים שהרמב"ם חזר בו. תיקן והשלים דברים בחיבורו. כנראה שגם הנוסחא הזאת, כל חלב, היתה השלמה מאוחרת של הרמב"ם, ולכן זה נכנס באותם כתבי יד ברמב"ם עצמו.

שאלה מהקהל: לפי זה נמצא שכת"י אלו הם מהדורא בתרא, שלא הגיעה לשאר ארצות. וזה סותר קצת את מה שאומרים כי כל כת"י תימן הם רק מהדורא קמא, ומהדורא בתרא הגיע רק לארצות אחרות.

תשובת מרן שליט"א: מצאנו בפ"ט מקרבן פסח הל"א שבכת"י מתימן הם מהדורא בתרא, כמובא באחרית דבר סוף הוצאת רש"ב פרנקל דף י"א, והחשיבו זאת יוצא מן הכלל יעוש"ב. ולפי דברינו, יש לצרף גם עניין זה.

*

דרך אגב, אמרנו כי ישנו עוד הבדל. הרי אנחנו באים להסביר, כי למרות שבכתר בן אשר של חאלב יש פרשה בשתייהם, אם הרמב"ם העתיק ממנו, בודאי שזה לא נכון.

גם לגבי 'פסל לך', ברמב"ם כתוב שזאת פרשה פתוחה, ובכתר של חאלב היא פרשה סתומה. לפי דברינו, איך שאנחנו פירקנו את הקושיא האת, הכתר שהיה לרמב"ם הוא אינו הכתר הזה. אין שום קושיא.

כעת תשמעו דבר נפלא.

הדבר רמוז בתורה, במלה 'פסל' עצמה. פתוחה. סתומה? לא. הפלא ופלא.

ישנו עוד פסוק 'פסל לך', בפרשת עקב, גם שם זאת פרשה פתוחה, אבל שם אין מחלוקת. אבל פה, שישנה מחלוקת, הפלא ופלא איך שהדבר נרמז בתורה. ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא. כתוב בתורתנו הקדושה, 'פתוחה. סתומה? לא'.

כלומר התורה מכריזה שכאן פי' פתוחה. ואם תאמר סתומה. התשובה, לא.

ואם מישהו יגיד לך, אולי ההיפך? סתומה לא פתוחה? תענה לו, לב חכם לימינו וגו' וקהלת י', ב'.

תשובה לשואל למה לא ניתן לומר שהתימנים תיקנו בעצמם את שלושת הטעויות שבכתר בן אשר המצוי בזמנינו.

ידידנו רבי אלון גרטי הי"ו שאל אותי, לגבי ההוכחה שהבאנו בס"ד, כי בכתר בן אשר ישנן שלוש טעויות בחסרות ויתירות, שמוכח מיניה וביה כי זאת טעות, ואם כן איך עבר לתימנים הס"ת בלי הטעויות האלה? הרי העתיקו מהרמב"ם, והרמב"ם מבן אשר, ושם ישנן טעויות, ואצל התימנים אין את הטעויות האלה. שמע מינה, שזהו כתר אחר. זהו מה שאמרנו.

אבל הוא בא ושאל, אולי התימנים נוכחו מעצמם לדעת כי זאת טעות, והם אלה אשר תיקנו את הטעות. בכתר יש טעות, וברמב"ם ממילא יש אותה טעות, והם תיקנו זאת מעצמם.

עניתי לו, כי הדבר אינו בא בחשבון. אם היה כתוב כך בספר של הרמב"ם, גם אם הם היו חושבים שזאת טעות, הם לא היו מתקנים. הכי הרבה, ישנה קושיא.

[עדיין יש לטעון שהרמב"ם עצמו הרגיש שהן טעויות, והעתיק לנכון. אך על זה יש להשיב ממה שכתב בפרק ח' מספר תורה הלכה ד' וז"ל, וספר שסמכנו עליו בדברים אלו, הוא הספר הידוע במצרים וכו' שהיה בירושלם מכמה שנים להגיה

שערי יצחק – השיעור השבועי

חלק א' סימן ל"ה בראיות ברורות, כי השו"ת על ספר המצוות אינו אלא פירוש אחד מחכמי תימן הקדמונים על ספר המצוות. וכמדומה הביא זאת מעכ"ת באחד השיעורים, כשדיבר על ספרי. איתמר].

שם בסוף תשובות רבי יהושע הנגיד – ישנן כמה מהדורות ממנו, וזה שלפני הוא בהוצאה של ירושלים התשמ"ט, דף 94 – הוא כותב בזה"ל, אשר למקומות שביקשתם לבדקם בספר תורה. תשמעו, חמש דורות אחרי הרמב"ם, ומבקשים ממנו לבדוק מה כתוב בס"ת, כי היה להם לא ברור. היה ספק, כנראה היה שינוי בין ההעתקות. אלו הם. וילינו כתיב, וקרי וילוננו. כלות – מלא. ובקומך – חסר יו"ד. וירשו – בשני יודי"ן. מה שהבאנו בשם מהרי"ץ בפ' עקב, שכתב בשם מהר"י בשירי, 'בספרי רבינו מלא'. פה התשובה של ר"י הנגיד. לזעוה – הוי"ו לאחר העי"ן. מובן כי היו ספרים שכתבו, לזעוה. ושלום.

רק שהמוציא לאור קצת בלבב את הדבר, כי הוא כתב לבאר בזה"ל, הכוונה לספר תורה שבמצרים, שהגיהו בן אשר שהרמב"ם סמך ידיו עליו.

הדבר אינו מדוייק. הם ביקשו ממנו, לבדוק בס"ת של הרמב"ם. הרי בן אשר, לא כתב ספר תורה, אלא תנ"ך מדוייק ומוגה, שאפשר להגיה על פיו חסרות ויתירות, פרשיות וכו', אבל לא את צורת הדף. את צורת הדף, העתיקו התימנים מהרמב"ם.

[אשר למקומות שביקשתם וכו'. זה מתאים בפרט לשואל ר"ד עדני, שכן כתב מהרי"ץ בחלק הדקדוק פרשת ואתחנן על תיבת פקד (דברים ה', ט') בשם מהר"י בשירי וז"ל, מצאתי הפ"א לפוף בספרים המדוייקים מכתב הר"ד דוד בן עמרם הנגיד איש עדן ע"כ. הרי שספריו נחשבו מדוייקים, לפי שחקר ודרש אחרי האמת. אלא שלא נתבאר אם הכוונה לספרי תורה או לספרי תיגאן. וידועים ספרי תורה מקודשים הנקראים עדני, וצריך לעיין אם הכוונה אליו. (וכבר הרחבתי על כך בס"ד בנפלאות מתורתך שם. יב"ן).

וקרי וילוננו. הלא בספר תורה אין קרי. ואפשר דמדנפשיה הוסיף זאת, כי כנראה שאלוהו אם

ממנו הספרים, ועליו היו הכל סומכין, לפי שהגיהו בן אשר ודקדק בו שנים הרבה והגיהו פעמים רבות כמו שהעתיקו, ועליו סמכתי בספר תורה שכתבתי כהלכתו עכ"ל. וספר כזה המיועד להגיה ממנו הספרים וכו', לא יתכן שיהיו בו טעויות כאלה, ושכל המגיהים לא הרגישו בהן].

שאלה מהקהל: מהיכן הם היו יכולים לדעת שזאת טעות?

תשובת מרן שליט"א: כפי שאנחנו יודעים. ההוכחה היא מן המוסרה. ישנה מוסרה, כמה חסר וכמה יתר, כגון היא-הוא, ישנה רשימה. מי שיבדוק את המוסרה, ידע שישנה כאן טעות. כפי שאנחנו יודעים שזאת טעות, עפ"י המוסרה. רק השואל שאל, אולי גם הם ידעו שזאת טעות ומחקו? אבל, אין דבר כזה. והאמת היא, כי מי שיתעמק, יראה כי ישנו מקום להתווכח. זאת אומרת, ישנן סברות אחרות. הדבר אינו כ"כ 'חלק'. [כמו שראיתי צידודים בכך, במאמר של הר"י עדס שנזכיר לקמן]. אפשר לדון בזה. א"כ בודאי שהם היו משאירים זאת כך, כמו שכתב הרמב"ם.

צריכים גם לדעת, כי לא רק בדור ההוא סמכנו ובדקנו את הס"ת של הרמב"ם, אלא גם כמה דורות אחרי הרמב"ם. הרי ישנו ספר תשובות רבי יהושע הנגיד, מה שהכסף משנה מביא כמה תשובות מהם, אלו שאלות ששאלו אותו מתימן. עשרות שאלות על החיבור של הרמב"ם.

מי שכתב את השאלות והעבירם, מי שהיה בראש העניין, זהו רבי דוד בן עמרם, בעל מדרש הגדול. השאלות היו לרבי יהושע הנגיד, שהוא דור חמישי לרמב"ם. ישנן שם שבעים ושתים שאלות בחיבור, והרבה יותר אם נצרף את השאלות על ספר המצוות. והוא ענה על כל השאלות.

[המוציא לאור במבוא הספר, הוא מי שכתב כי מי שהעביר את השאלות היה בעל מדה"ג, אך כנראה אין זו אלא השערה, כי מגוף השאלות אין שום הוכחה לכך. ואם כן יתכן שכל השאלות הן של ר"ד עדני, והמעתיקים הם שכתבו שהן של אנשי עדן, או אנשי תימן. וכן מתבאר מדברי ר"י הנגיד בריש דף כ"ט, אף כי אין מזה הכרח, כי לא פורש במכתב השאלות שהשולח רק כתב את השאלות וכו'. וכבר הוכחתי בשו"ת שבט כהונה

כתוב וילינו או וילונו, לכן פירש להם שיש כאן כתיב וקרי.

ויירשו בשני יודי"ן. מהרי"ן בחלק הדקדוק שם כתב בשם מהר"י בשירי, שבספרי רבינו ז"ל מלא, ופירש שכוונתו על התיגאן שהם העתק רבינו הרמב"ם ז"ל. אבל כעת שנתגלו לנו תשובות ר"י הנגיד, אפשר שכוונת מהר"י בשירי לספר תורה של רמב"ם עצמו. והוא ראה את תשובותיו, ומהרי"ן לא ראה אותן. ומשום מה כתב ספרי בלשון רבים, ויש לעיין בגוף דבריו בגליון התאג שלו. גם צריך לעיין כיצד הוא מכנה את התיגאן במקומות אחרים. איתמר.

מפה כיוון, כי אכן בתאג מה"ר שלמה הסופר, שקדם למהר"י בשירי, כתוב בהדיא בספר רבינו. וכבר הארכת לי לפני כמה שנים על כך בנפלאות מתורתך שם. יב"ן.

זאת נקודה נוספת. עוד הוכחה. הרי הם לקחו והעתיקו את הס"ת של הרמב"ם כדמותו בצלמו, אפילו את מספר השורות ומספר הדפים, הכל אותו הדבר. גם צורת השירה האזינו. ואפילו צורת עשרת הדיברות, פיזור השורות של לא תרצח, לא תנאף, לא תגנב וגו', חושבני כי זאת העתקה מהרמב"ם, ובזמנו נתתי לכך בס"ד טעם נפלא.

ואת הנקודות והטעמים, מהיכן הם העתיקו? הרי אין אותם בס"ת של הרמב"ם? לגבי זאת, צריכים היו ללכת לבן אשר. במצרים, היה אז גם את הס"ת של הרמב"ם, וגם את התנ"ך של בן אשר. אחרי שהיה להם את צורת הדף בתאג, כתבו בשלב הראשון את הדפים, ואח"כ באים לקחת את הטעמים והנקודות.

אם היו רואים אז, שהדבר אינו מתאים, אזי הם היו עולים על הטעיות. כאשר באו להעתיק, וכי אינם רואים שישנו הבדל בפרשיות? או הבדל של כמה חסרות ויתירות, בין בן אשר לרמב"ם? הם היו צריכים להגיד לרמב"ם, במחילה וסליחה, כבוד מוריני ורבינו, ישנה כאן טעות. ראייה אם כן, כי הם מצאו שהכל מתאים.

[את הניקוד והטעמים, העתיקו מכתר בן אשר שנים רבות אחרי שהעתיקו ספר תורה מהרמב"ם, והוא כבר נסתלק. ובזה יש להעיר גם על מה שאמר מעכ"ת לקמן שעד הרמב"ם היתה המסורת בבליית, שזה רק בעניין חסרות ויתירות וכו', ולא

בעניין הניקוד והטעמים. אך עיקר העניין נכון, שהעתיקת הניקוד והטעמים מאוחר יותר, היתה מאותו כתר בן אשר שהיה במצרים והשתמש בו הרמב"ם, וככתוב בסופי התיגאן. וכן יש להעיר על מה שאמר לקמן, יכול להיות שהכל בפעם אחת. איתמר.

כבר לפני כמה שנים הבאתי בשיעור מה שנמצא כתוב בזה כדבריו או קרוב לדבריו, אך נראה לי הכל השערות בעלמא, יען כי לא שרדו מאז כת"י תימניים אלא ספרים מועטים, ברם מסתברא לי שהעתיקו כבר בחיי הרמב"ם את הנקודות והטעמים מהכתר שהיה אז במצרים, אלא שעדיין לא נגזזו כל הספ' שהיו בידיהם מקדם, עד שלאט לאט נתפשטו. יב"ן.

כל זה מחזק את מה שאנחנו אומרים, לפתור את כל השאלה הזאת. כי ביחד יש לי – בזמנו אמרתי שלוש עשרה הוכחות, אולם כעת לאחר שנתחדשו לי עוד כמה דברים – שמונה עשרה הוכחות בסה"כ. בעזרת ה', נסכם אותן עוד מעט, בכדי שהדברים יהיו ברורים. אגיד תמצית של מה שדיברתי, אבל ישנם גם דברים חדשים בנושא הזה.

שאלה מהקהל: מה עשו עד הרמב"ם?

תשובת מרן שליט"א: עד הרמב"ם היתה כנראה המסורת הבבליית, שהיא פחות מדוייקת.

המשך השאלה מהקהל: גם אצל התימנים?

תשובת מרן שליט"א: כן. וכעין זה בכל העולם. בהרבה ארצות. היו בבלים. הם ראו שהמסורת של הרמב"ם יותר אמיתית, אז הם קיבלו אותה. בן אשר, הוא בבחינת 'אין בודקין מן המזבח ולמעלה'. כפי שכתב עליו מה"ר מנחם דילונזאנו באור תורה פ' צו, 'הספר הנורא שכתבו בן אשר'. כך הוא כותב. הספר הנורא.

וישנן מחלוקות בינו לבין בן נפתלי – היה עוד מישהו גדול במוסרה, ששמו בן נפתלי – אבל 'כאלו יצאה בת קול מן השמים ואמרה, הלכה כבן אשר'. וכך התקבל. רואים שזה מן השמים, כעין השראה כזאת, שבן אשר התקבל בעם ישראל, גם בניקוד ובטעמים ובגעיות, וגם בחסרות ויתירות. בעצם, הויכוח עם בן נפתלי הוא לא בפרשיות, אלא על אִרְאֵלו געיות ונקודות וטעמים. דברים יחסית 'קטנים', קל וחומר שלא דברים שמעכבים.

שערי יצחק – השיעור השבועי

התייחסות למאמר של הרה"ג יהודה עדס הי"ו לגבי הטענה כי בכתר בן אשר אין שום התייחסות לפרשיות פתוחות וסתומות, ושישנם עוד שני כת"י נוספים של כתר בן אשר שהם יותר טובים, ושנמצאות עוד פרשה שאינה מוזכרת ברמב"ם, ועוד עניינים המובאים שם.

היה לי חידוש נוסף בעש"ק זאת. ידידנו הרה"ג אהרן גבאי הי"ו שלח אלי מאמר חשוב של ידידנו הרה"ג יהודה עדס הי"ו, שהוא עוסק שנים רבות בנושא הזה. כבר לפני כמה שנים הוא פירסם מאמר על לפופות ועקומות בקובץ דברי חפץ, הוא הרי חאלבי מארס צובא, אז הנושא הזה קרוב לליבו.

הוא כתב איזה מאמר, אשר עומד להתפרסם באיזה קובץ. ליתר דיוק הוא שלח אלי כמה מאמרים, חלקם כבר התפרסמו, אבל המאמר הזה בטח לא התפרסם, וישנם שם כמה דברים חדשים. אולי הדבר יפתור לנו תעלומה אחת, דבר אחד. הבאנו טענה של מישהו ב'חצי גיבורים', חצוף אחד, שכתב על מה שהרמב"ם סמך על בן אשר שהגיה, הרי אין שם בזה שום הגהה בתנ"ך של בן אשר. בכל הפרשיות, הוא לא נגע. הוא רק נגע בניקוד ובטעמים ובחסרות ויתירות, אבל לא בפרשיות פתוחות וסתומות.

הוא כתב בצורה חצופה, אמרנו שצריך לעשות על זה קריעה. ב'סוגריים', נודע לי שכיום הוא יצא לתרבות רעה. אחד שמסוגל לכתוב דבר כזה. אולם התמיהה העיקרית שלי היא על עורכי הקובץ, איך הדפסתם דבר כזה, חוצפא כזאת, לכתוב דברים כאלה. יהי רצון שיחזרו בתשובה. אבל עכ"פ, סופו הוכיח על תחילתו, שאין בו יראת שמים.

הערה מהקהל: הקובץ הזה מיועד לאנשים מודרניים.

תשובת מרן שליט"א: כן. אכן כך הרושם שלי מעיון שטחי. ה' ירחם. א"כ צריך ללמוד את הלקח. הולכים ב'מדרון'. מידרדרים. רח"ל.

בכל אופן, הוא – הרב יהודה עדס – עונה לו תשובה על השאלה הזאת, מבלי להזכיר אותו. הוא עונה תשובה טובה, על הטענה הזאת.

הוא אומר כך, הנקודה הראשונה שיש לברר כאן, היא לגבי עצם ייחוס הפרשיות שבספר הכתר,

שאלה מהקהל: הם הלכו פעמיים? פעם אחת לבדוק את הרמב"ם, ופעם נוספת לבדוק את בן אשר?

תשובת מרן שליט"א: יכול להיות פעמיים, ויכול להיות שלוש פעמים, ויכול להיות שהכל היה בפעם אחת. מסתברא טפי כי באותה ההזדמנות, כתבו את הס"ת, ואח"כ העתיקו מבן אשר את הטעמים והנקודות.

השלמה בעניין 'הצליחה נא' בדגש.

דרך אגב, דיברנו בקשר ל'הצליחה נא', ראיתי והבאתי לפניכם את הכתוב בתנ"ך גינצבורג, להראות שכמו שיש בבן אשר לא רק 'הושיעה נא' אלא אף 'הצליחה נא' בדגש, כפי שמהרי"ץ כתב בחלק הדקדוק, כך זה גם בכתר, ולכן הוספתי והבאתי שאפילו בספרים האחרים, כגון בתנ"ך גינצבורג, רואים שיש רוב לגירסא בדגש, שזה כמו בן אשר, ומחזק בכך את זאת.

אבל כאן יש לי בקשה. לתנ"ך גינצבורג הזה, ההקדמה היא בשפה אנגלית, שאינני יכול לקרוא את זה, ולכן אני מבקש אם מישהו יוכל לתרגם זאת ללשון"ק. כי הוא מציין שם עשרות ספרים, אבל קשה לדעת מדהם. מה המקור שלהם. ואני מניח שישנם חלק מהם מתימן. לכן צריך לתרגם את המבוא שלו.

הערה מהקהל: אולי הרב חיים לוי.

תשובת מרן שליט"א: יהי רצון.

ולא רק זה. ישנו עוד משהו חשוב, כדי שנדע במדויק מה הציונים שלו. יש את כתבי הקודש בארמית, התרגומים של התנ"ך, מספרים מדויקים, ואפילו הדפיסו את זה בניקוד עליון, אבל יש שם מבוא ארוך, אלא שהכל באנגלית. צריך מישהו שיתרגם. ביקשתי כבר לפני כמה שנים ממישהו, אולי תתרגמו את זה, שנדע מה כתוב פה בדיוק בספר הזה, כי קשה לדעת ממנו הדק היטב את פרטי הפרטים, רק באופן כללי. ועדיין לא נענית.

מי שיזכה לתרגם זאת, ולפרסם את זה, יהי רצון שיזכה ששכרו יהא כפול ומכופל מן השמים, וזכות הרבים תלויה בו.

בכל אופן אמרנו, שאם למנחת שי היה את הכתר, בודאי שהיה מודה שצ"ל 'הצליחה נא' דגוש.

להכרעותיו של רבי אהרן בן אשר. שיש שטענו על כך, שמכיון שבספר הכתר, בחלקים שישנם לפנינו, אין אנו רואים כל תיקונים בפרשיות (בניגוד לתיקונים בחסרות ויתירות, שישנם תיקונים רבים), הרי לכאורה מראה מזה שר' אהרן בן אשר לא נחת להגיה את הפרשיות, אלא רק את החסרות ויתירות. ולא כפי שסבר הרמב"ם, שר' אהרן בן אשר הכריע גם את הפרשיות שבספר הכתר.

והוא עונה תשובה יפה בזה"ל, אך טענה זו אין בה ממש, כי אפילו אם נניח שבחלקי הכתר הנמצאים לפנינו אין שום תיקון בפרשיות וכו'. בהערה [1] הוא מפקפק בדבר הזה עצמו וז"ל, שגם זה אינו ברור. ואפי' חלק הנביאים שיש בדינו, נראה שיש סימנים שהוגה גם בפרשיות. אבל אפילו אם נניח שהחלק שיש בדינו לא הוגה בפרשיות, ג"כ אין להוכיח לגבי חלק התורה, כאמור בפנים. הוא קצת עושה, כביכול יכול להיות שהדבר כן נכון. אינני יודע, למה לא ברור לו.

עכ"פ הוא כותב כך, הנה ספר הכתר לדאבונינו הגדול, חסר לפנינו ברוב ככל התורה. ורוב מה שיש לפנינו, הוא בנ"ך (נביאים כמעט כולו, ומחצית מהכתובים. מהתורה שרדו רק דפים אחדים). והנה אי אפשר בשום אופן להקיש מחלק הנ"ך, לחלק התורה. כי יתכן שבחלק התורה היתה לר' אהרון בן אשר מסורת על הפרשיות ולא בנ"ך.

בנ"ך, הוא לא ידע. לא היתה לו מסורת. ע"כ הוא הגיה רק את התורה. ואת רוב התורה, בלאו הכי אין לנו. א"כ מה אתה מוכיח? מהי ההוכחה שלך? הרי מה שיש לנו היום, הרוב זה נביאים וכתובים, מן התורה נשארו כחמשה דפים, ובדפים האלה לא היה תיקון, אבל אולי בדפים האחרים כן היה תיקון. כך הוא משיב.

וכמו שלמשל רשימות סנראי ונהרדעי, הגיעו לידינו רק על התורה ולא על הנ"ך – ויתכן שמעולם לא נערכו רשימות סוראי ונהרדעי רק על התורה. וא"כ אפשר שלר' אהרן בן אשר היתה מסורת ברורה בפרשיות רק בתורה ולא בנ"ך, וע"כ הגיה רק את פרשיות התורה, ולא את פרשיות הנ"ך.

ומכיון שאנחנו אין לנו שום ידיעה מה היה המצב בחלק התורה בכתר, ולפנינו עדותו של-רמב"ם, שראה את הכתר בשלימותו, והחליט שר' אהרן בן אשר הכריע את הפרשיות, אין לנו שום סיבה לפקפק בעדותו.

אבל לדעתי הענייה, זאת טענה שעומדת על בלימה. ואולי אם יתגלה החלק החסר, הטענה הזאת תוכל להתברר. אבל בינתיים נשמע שיכול להיות שהוא צודק, שהוא ענה תשובה נכונה. אולם עדיין זה לא 'סוף פסוק'.

*

ברם, תשמעו עוד כמה חידושים.

הוא – הרב יהודה עדס – בדק עשרים ושמונה כתבי יד עתיקים, והוא אומר לגבי הכתר של חאלב, כי ישנם שני כתבי יד שהם יותר טובים ממנו. אמנם לא הרבה יותר, אבל יותר טובים ממנו.

זהו קצת חידוש. אולם עוד מעט תראו מאי דנפקא מינה. הוא מצא, כך לפי דבריו – אולי הדבר נוגע רק אל הפרשיות, ולא על הניקוד והטעמים – שני כת"י שהם עוד יותר טובים.

כעת תשמעו עוד חידוש. מצאו פרשה נוספת, שהרמב"ם "פיספס", במרכאות. לפי המהלך שלהם. ואני הקטן אומר ההיפך, לגבי כל הטענות שלהם. אדרבה, זאת הוכחה למה שאנחנו אומרים.

הוא כותב [בהערה 14] כך, ישנם שלושה מקומות ברשימת הפרשיות ברמב"ם, שאין שום ספר מזרחי קדום מסייע. שהם אצל זעשית יריעות עזים לאהל על המשכן. זה בפרשת תרומה. בכתר, יש פרשה.

אחר כך, וידבר של כל חלב או של המקריב, וארור שוכב עם אשת אביו.

אבל בשלושת המקומות האלו, יש עדיות אחרות בשם הכתר, שכן היה שם ריווחי פרשיות.

זאת ראייה נוספת. כי הרמב"ם לא מנה את הפרשה, ובספרי תימן אין פה פרשה, ובכתר יש פרשה.

אבל תשמעו, כיצד הם נלחצים לתרץ את עצמם. הוא כותב בזה"ל, וכנראה היו שם רווחים קטנים, שהרמב"ם לא חישבם לפרשה, ועדים אחרים כן חישבם לפרשה.

שערי יצחק – השיעור השבועי

נחת הרמב"ם להאריך ולפרש על איזו עוד מסורת סמך מלבד בן אשר, כיון שרוב ככל הסמיכה בכל התורה הוא על ספר בן אשר וכו'. הרמב"ם שתק, לא גילה לנו. הוא ממש נכנס לדוחקים עצומים, בכדי להסביר זאת.

מה שכן, הדבר נכון שבחאלב כך היה מקובל אצלם, שזהו הספר שהרמב"ם סמך עליו, אבל כפי שאמרנו, מה שכתוב זה מאה שנה אחרי שהספר נכתב, כמו שגם הוא עצמו הזכיר במאמרו שם. א"כ מישהו טעה ובלבל והטעה אותם. אמת שהדבר התקבל אצלם, אבל יש פה או טעות או בלבול, שזהו כתר דומה, והחליפו את זה.

חוץ מכך, לגבי מה שהוא אומר, שהרמב"ם התכוון על הרוב ולא על הכל, כביכול ישנם דברים שהרמב"ם לקח מספרים אחרים כי הוא לא סמך, אלו דברי נביאות.

אבל עכ"פ בתיגאן כתוב, 'הכל' על פי הספר שהיה במצרים, של בן אשר. 'הכל'. זאת לשון ברורה. פה כבר קשה להגיד תירוץ כזה, רובו ככולו.

כעת עוד חידוש. את המלה פוטיפרע, אנחנו כותבים תיבה אחת, אולם הוא מביא לנו כי בכתר כתוב זאת בשתי מלים. התימנים העתיקו מהרמב"ם, והמלה פוטיפרע כתובה שלוש פעמים, אז עוד שלוש טעיות הרמב"ם עשה בהעתקה מן הכתר? זהו עוד חיזוק לדברינו. ולא רק זה, כתוב שם במפורש, 'פוטי פרע', ישנה עליה מסורת בגליון, תרתיין מלין. וכי הרמב"ם לא ראה, שישנה הערה מפורשת זאת בכתר?

דבר נוסף. לגבי ארור שוכב וגו', הוא כותב [בהערה 14] כך, לפי העדיות, היה כאן בכתר ארס צובא ריוח קטן. רווחים קטנים, ברוב המקומות הם סימן לפרשה. ומכיון שבכל כת"י המזרחיים הקדומים יש שם פרשה, כפי הנראה גם בכתר אר"צ כיוון לקבוע שם פרשה. (והרמב"ם שאינו קובע שם פרשה, הוא כפי הנראה עפ"י מסורת ספרדית, כי בספרי המזרח יש שם פרשה. פתאום הרמב"ם החליט, לא לסמוך על הכתר, והלך לפי מסורת אחרת? הדברים מרפסין איגרי. האמת עד לעצמו.

והנקודה האחרונה, שהוא מודה, כמה שהוא בדק ספרים, ארס צובא חאלב, אף אחד לא כתב לפי

או, שהרמב"ם חולק על מסורת הכתר, במקומות אלו. שמעתם? הרמב"ם לא מסכים בזה לכתר. לדעת הרמב"ם, הכתר בזה אינו צודק. אינני יודע. הדבר לא מתקבל על הדעת.

בהמשך [בהערה 18] הוא כותב כך, בידי הרמב"ם ודאי היו רשימות הפרשיות של סוראי ונהדרעי (כמעט כל המקורות שיש בידינו לרשימות הפרשיות של סוראי ונהדרעי, הגיעו מגניזת קהיר, עיר מושבו של הרמב"ם), ועכ"ז הרמב"ם העדיף עליהם את מסורת ספר בן אשר. הרי שהכריע כי המסורת הטבריינית בפרשיות, עדיפה היא על המסורת הבבליות.

יפה מאד. היה את זה להרמב"ם, הוא יכל להשוות, וממילא הוא היה 'עולה' על כל ההבדלים. מבחינ.

*

עוד דבר חידוש יפה, הוא בעצמו מודה שיכול להיות שישנם עוד כתרים של בן אשר. הדבר מחזק את מה שאנחנו אומרים. הוא כותב [בהערה 2] כך, יש שדנו על ייחוסו של כת"י כתר ארס צובא, לרבי אהרן בן אשר. האם זהו אכן כת"י של בן אשר?

אך כבר כתבו רבני עדתנו – הכוונה חאלבים – כי המפורסמות א"צ ראייה, שזה הוא הספר של ר' אהרן בן אשר שעליו סמך הרמב"ם, וכפי שהיתה המסורת בקהילתנו מדורי דורות.

אבל הוא אמיתי, וכותב בהמשך בזה"ל, יתכן אמנם שהיו עוד כתבי יד נוספים של רבי אהרן בן אשר (כת"י נוסף אחד ידוע כיום), אך עכ"פ כת"י זה, הוא ודאי אחד מספריו של רבי אהרן בן אשר. והמסורת הברורה היא, שזה הוא עצמו הספר שסמך עליו הרמב"ם.

ישנם חילוקים מסויימים, בין כת"י זה, ובין רשימת הפרשיות שברמב"ם. אבל רואים שישנם הבדלים?

תשמעו מהי התשובה שלו.

ולענ"ד ביאור הדברים, דאע"פ שכתב הרמב"ם ז"ל שסמכנו עליו בדברים הללו הוא הספר הידוע במצרים וכו' שהגיהו בן אשר, כוונת הדברים שרוב ככל הסמיכה הוא על ספר זה, אבל במקומות בודדים (שלושה מקומות) נטה הרמב"ם משיטתו, כנראה עפ"י מסורת אחרת שהיתה ברורה וידועה לו במקומות הנ"ל. (ולא

הכתר. לא מצאו שום ס"ת כזה. הנה הוא חקרן, הלך לבדוק, ואף אחד שם לא כתב לפי הכתר. כולם עושים, כמו הספרים של שאר ספרדים. אף אחד לא כתב את המסורת הזאת. אם אתם אומרים, שהרמב"ם כתב על פיו, למה גם אתם לא כתבתם עפ"י זה?

הוא אומר (בתחילת מאמרו) כך, ידוע לנו שעל דרך כלל, נהגו בארם צובא בכתיבת ספר תורה, כפי שיטת ספרי ספרד. כך ראיתי בעצמי בספרי תורה ישנים שהובאו מאר"צ וכו'.

אבל לפני שהגיעו לאר"צ מגורשי ספרד, אין ספק שכתר אר"צ היה המקור החשוב לכתוב ספרי תורה על פיו, באר"צ וגם בכל הסביבה. סוף סוף, מסורת היתה בידם שזה הוא הספר שהגיהו רבי אהרן בן אשר, ואין ספק שהוא שימש להם כמקור לכתובת ספרי תורה.

הכל טוב ויפה, אבל אלו הן השערות בעלמא. במציאות, אין ס"ת אחד כזה.

תמצית שמונה עשרה הוכחות לכך שהמסורת שלנו היא הכי מדויקת ומעולה יותר מכל המסורות, ואפילו יותר מן ה'כתר' של בן אשר, כי לרמב"ם היה כתר בן אשר אחר ממה שנמצא כיום.

צריכים לסכם את הנושא. ע"כ אעשה סדר, ואגיד לכם בתמצית את שמונה עשרה הוכחות.

נלך ראשית, להזכיר את השינויים שישנם. כל השינויים שבין מה שיש בכתר, לבין הספרים שלנו, או אפי' כאלה שישנן הוכחות שלא יכול להיות מה שכתוב בכתר, והדבר מוכיח שזהו אינו הכתר אשר היה לנגד עיני הרמב"ם.

א' אליהן, בטרם תבוא אליהן, מלא יו"ד.
ב' רעיק, מלא יו"ד.

ג' הוא, במקום 'יובל היא' כתוב הוא.

ד'-ו' פוטיפרע, שלוש פעמים.

ז' כס יח, בכתר זאת מלה אחת.

ח' ועשית יריעות עזים, בכתר יש פרשה, ואצלינו – וגם בכל יתר הקהילות – אין פרשה.

ט' פסל לך, הרמב"ם כתב פתוחה, ובכתר היא סתומה.

י' כל חלב, לפי דבריהם יש גם ב'כל חלב, וגם ב'המקריב'.

י"א ארור שוכב, לרמב"ם אין פרשה, ובכתר יש פרשה.

י"ב הל"י תגמלו זאת, אצלינו זאת מלה אחת, ובכתר זה שתי מלים. ה"א נכתבת בנפרד.
י"ג גם בחור גם בתולה, בכתר זה מתחלק לשתי שורות, ואצלינו זה באותה השורה.
בעצם זה לא שש עשרה, אלא שמונה עשרה הוכחות, לא כמו הכתר.

דבר נוסף. י"ד הרי סופרי תימן העתיקו את הס"ת מהרמב"ם, ואת בן אשר, ובודאי שעשו השוואה, א"כ כיצד הם לא מצאו את ההבדלים?

ט"ו לגבי ההוכחה, שבן אשר לא עשה תיקונים, כפי שאמרנו אולי בזה הרב עדס צודק, כי אולי מכך לא תהיה הוכחה, אבל אמרנו שהדבר עומד על בלימה.

ט"ז-י"ז כמו כן, היו שתי הטענות של הר"י אשכנזי.

וההוכחה האחרונה, י"ח שבארם צובא, היכן שהיה הכתר, לא כתבו לפי הכתר, ולא קראו לפי הכתר. הדבר אומר דרשני.

למדנו שמונה עשרה הוכחות, שהדבר כפי שאנחנו אומרים.

שאלה מהקהל: מה שאמר כת"ר כי בארם צובה לא כתבו ולא קראו לפי הכתר, הנה בשלמא לא כתבו, שהרי יכלו להעתיק פעם אחת ממנו, ואחר כך להעתיק זה מזה. אבל שיקראו על פיו, קשה מאד לפי המציאות, שהרי היו צריכים להעתיק את כל הספרים בכתיבת יד, ולא ללמוד מן הדפוסים המצויים. וגם להדפיס את כל התנ"ך מחדש על פיו, קשה היה לפי מצב זמנם. ואינם דומים לתימנים שמחמת רוב בקיאותם ודייקנותם, יכלו לשמור על המסורת אפילו כשלמדו בדפוסים.

תשובת מרן שליט"א: יכל חכם אחד מהם, לעשות ציונים והערות, כעין שמהרי"ץ עשה לנו את הספר חלק הדקדוק. והרי מבלעדי חלק הדקדוק, גם בקהילותינו לא היתה נשמרת המסורת, וזה ברור. אגב, יחסית גם החאלבים דייקנים, עכ"פ יותר משאר ספרדים. אפילו אֶשְׁרֵי האיש, בתחילת תהלים הם קראו נכון, כמונו. וכבר הסברנו זאת בעבר בס"ד.

השלמה בעניין משפחת מולקנדוב ומקורה.

היה לי חידוש נוסף, בקשר לידידנו הרב מולקנדוב שליט"א.

שערי יצחק – השיעור השבועי

המשך השאלה מהקהל: אבל בן אשר עצמו, מאיפה היה לו?

תשובת מרן שליט"א: אתה שואל שאלה של אל"ף בי"ת. על כך אף אחד לא מסתפק. רבי אהרן בן אשר, הוא הכי מוסמך. אם אתה רוצה לדעת למה, תראה למשל את ההקדמה של המנחת ש"י. הם עסקו במוסרה, כל ימי חייהם. היו בקיאים עצומים במקרא, על דרך הנז' בגמרא קידושין דף ל. שהיו סופרים כל אותיות שבתורה. רואים מן המוסרה, שהם היו בקיאים באופן מפליא, וזאת בלי קונקורדנציה. כיום יש לנו קונקורדנציה, אבל הם ידעו בלי קונקורדנציה, בכל התנ"ך, מה חסר ומה יתר, וכל שינוי דק שבדק, על כל קוץ וקוץ הם ידעו. והם עסקו בזה כל ימי חייהם, חכמי טבריה.

הרב מולקנדוב שליט"א, בזכותו היגענו לכל הדברים האלה, אלא שהוא האמין למי שכתב כי כביכול התימנים אינם צודקים, לכן היינו צריכים להראות ההיפך, 'עד יצא כנוגה צדקה'.

ואמרנו כי נתגלה, בשרשים של משפחת מולקנדוב, מבוכארה, שהם בעצם תימנים, משפחת דומני. כך הם אומרים. המשפחה הזאת, הם כהנים. ידידנו הרב גלעד צדוק הי"ו אמר לי שהוא בדק ובירר את העניין, ואכן ישנה בתימן משפחת דומני, בעיר סדה, אבל אמנם הם אינם כהנים. כנראה השם דומני הוא ע"ש איזה מקום, דומאן. כמו צנעאני, מעיר צנעא. וכדומה. ולא מחייב אס"כ שהם יהיו כהנים, עכ"פ ישנה משפחה כזאת.

כעת תשמעו דבר מעניין.

כתב אלי מכתב ידידנו הרב ישי נגר הי"ו, מהעיר יהוד ת"ו, וזה לשונו, יום הששי ט' באייר התשפ"ד בשל"ה.

לכבוד מו"ר מאיר נתיבותינו. ה' יאריך ימך בטוב ושנותיך בנעימים.

היום בבוקר שנכנסתי לביהמ"ד פעולת צדיק, הביא לי כת"ר את השערי יצחק האחרונים, ושם הנני רואה מה שהעלה כת"ר בעניין שרשי משפחת מולקנדוב.

ושמחתי ע"ז, כי הנני נושא שנים רבות עמי עדות מיוחדת. משהו שהוא שומר בלב, שמונה עשרה שנה.

ונקדים כי בעצם כעת יש לנו מסקנא, הלכה למעשה, מכל העניין הזה. מי שנאמן להעיד על מה שבכתר האמיתי, מה שהרמב"ם כותב שהיו הכל סומכים עליו, שהיה בירושלם ושכולם היו מגיחים על פיו, והרמב"ם סמך את ידו עליו.

וכולם בעצם סומכים על הרמב"ם. אם היו יודעים, מה הרמב"ם כתב. אולם הבעיא, שנהיה פה בלבול. א"כ מי שנאמן כיום להעיד, מה היה בכתר, אלו הם אך ורק הספרים שלנו. בסך הכל.

א"כ חושבני, ראשית, מה שיוצא למסקנא הוא, כי לנו בודאי אסור לשנות, כיון שהמסורת שלנו היא הכי חלקה וברורה. ולגבי האחרים, אם הם ירצו לשנות הם יכולים לשנות, כי ההוכחות הן ברורות כשמש בצהרים.

ולא רק בפרשיות פתוחות וסתומות, ובחסרות ויתירות וכד', אלא גם בניקוד, וגם בטעמים. אבל בזה, צריכים להיזהר. ישנם אולי דברים, שבתגאן – בחלק הדקדוק – שהם לא תמיד כמו הכתר. אז אם נגיד שהם רוצים לעשות לפי הכתר, מה שמשותפים הספרים שלנו עם הכתר מחאלב, וק"ו אם ישנם עוד שני כתרים שהם יותר מדויקים, כפי מה שהרב עדס כותב, א"כ לגבי מה שמשותף, בטח שהם יכולים לתקן זאת. זהו מה שאנחנו אומרים למסקנא. עפ"י דין.

אבל אנחנו מבחינתנו, כל שינוי, אפילו הכי קטן, מה שהוא מעכב, חלילה. אלא גם בחור גם בתולה, שזה לא מעכב. על שינויים בכתובה, באותיות ובפרשיות – אנחנו מוציאים ס"ת אחר.

שאלה מהקהל: מי שמר על הרצף ממתן תורה, אם הרב אומר שהתימנים בעצמם לא שמרו? עד שהגיע בן אשר, מי שמר על המסורת במשך אלפיים שנה? איזו עדה?

תשובת מרן שליט"א: תשמע טוב. התימנים קיבלו ספר תורה ממשה בן מימון, ומשה בן מימון קיבל ספר תורה ממשה בן עמרם. זהו הרצף. אבותינו כמו אנחנו היו אנשי אמת, מודים על האמת, נוכחו לדעת כי המסורת של הרמב"ם היא יותר אמיתית. כל העולם מודה שהמסורת של הרמב"ם יותר אמיתית, אז גם אבותינו הלכו אחריו. אלא שבסופו של דבר, כיום אין לאף אחד את המסורת האמיתית, רק לנו.

לפני כ-18 שנים, הלכתי ברחובות עירנו יהוד, והנה זקן מופלג 'בוכארי' עם כובע בוכארי - זה עם הצבעים - ומבטא בוכארי כבד, קורא לי מרחוק.

התקרבותי אליו, והוא אומר לי, 'בחור צעיר, אני רואה שאתה תימני. כי יש לו פיאות ארוכות.

דע לך, כשהייתי ילד קטן, קרא לי סבא רבה שלי לעת מותו. הוא אומר שסבא שלו קרא לו סמוך לפני שהוא נפטר, היה לו סבא בגיל מופלג, והסבא שלו אמר לו, תשמע, אני אגיד לך מה שמעתי מהסבא שלי.

ואמר לי, 'זכור, ילד. אני אומר לך ששמעתי מסבי, שאנחנו לא בוכארים. אנחנו תימנים'. ונפטר הסבא רבה לאחר מכן, מרוב ימים וזקנה טובה. הוא הספיק להעביר את המסורת, לנכד שלו. ע"כ דבריו.

וכך אירע לאיש שיחי עצמו, לאחר כמה זמן לא ארוך הלך לבית עולמו. ואני נשארתי עם עדותו, מספר לאנשים, ואינם מאמינים לעדותי. שישנם בוכארים שהם תימנים? לא מאמינים לי.

שאלתי בעירי את יהודי בוכארה, לשם משפחתו של אותו זקן, כי לא היכרתיו. הוא לא הכיר את הזקן הזה, רק פתאום הוא ראה מודעא שמישהו נפטר.

וענו לי, שהוא ממשפחת 'מולקנדוב'.

ה' ב"ה ירחיב גבול כת"ר בתלמידים ראויים, אמן.

ישי בן א"א - אילן אליהו - ז"ל נגר. יהוד.

מה שיוצא מכך, מאי דנפקא מינה. הנה לתימנים ישנה ב"ה מסורת, המיוסדת על אדני פז. ולבוכארים, בלעה"ר יש כסף. צריכים לעשות שידוך, חיבור ביניהם, ויצא משהו טוב בעז"ה. יהי רצון.

על-דרך שנאמר [קהלת ז', י"ב] בַּצֵּל הַחֲכָמָה, בַּצֵּל הַכֶּסֶף...

מחאה על מאמר זלוזל שנכתב כנגד הגרמ"מ כשר ז"ל בעל תורה שלמה, אודות גדולתו העצומה בתורה, ושקר טפלו עליו לכנותו 'טרף' בשם הרב מבריסק.

כעת, עוד נושא חשוב.

נתחיל עם הגמרא במסכת בבא מציעא [נדף נ"ח ע"ב], כל היורדין לגיהנם, עולים. חוץ משלשה, שיורדין ואין עולין. ואלו הן. הבא על אשת איש,

והמלבין פני חברו ברבים, והמכנה שם רע לחבירו. זאת גמרא מפורסמת, וכך נפסק להלכה ברמב"ם ובש"ע. אין חולק בזה.

מדוע אני אומר זאת?

בזמן האחרון נדפסה וכנראה גם נתפרסמה, חוברת, בעניין הצהרת בַּלְפֹּר או בלופר, שמדברים בה גם נגד הגאון הרב מנחם מנדל כשר זצ"ל, בעל תורה שלמה. כותבים עליו שם [מדף ו'] דברים חמורים, השם ירחם. כמדומני כבר בעצם לפני כמה שנים או חדשים ראיתי את זה, אבל כנראה זה לא התפרסם בספר, בחוברת, רק נשלח במייל. עכשיו זה התפרסם בדפוס. איך הם עושים לזלזל בתלמידי חכמים, ולכנות להם שם רע.

כתוב שם כך, שקרים אלו מהוים חלק ממכלול של עוד 'ראיות' שקריות ו'או מסולפות בספרו 'התקופה הגדולה' של מנחם מנדל כשר - אצלם, הוא כבר לא רב - מאנשי המזרחי.

כאן עוד דבר. עשו אותו מזרחניק. ולא זו בלבד, אלא מראשיהם. אבל בפועל הוא לא היה אפילו זנב שלהם...

שבעולם התורה מפורסם, שמרן הרב מבריסק קרא לו, מנחם מנדל טרף. הפכו את שם המשפחה שלו. מ'כשר', עשו אותו טרף.

'מאנשי המזרחי'. למה החלטתי לדבר על זה עכשיו?

כי היה 'יום העצמות' השבוע, וכי זה הוא מ'אנשי המזרחי'. העידו תלמידי חכמים שהיו אצלו ביום העצמות, והוא עשה נפילת אפים, אין הלל. אין שום שמחה, או שינוי. יום רגיל. יושב ולומד. וזה היה אפילו בגיל 80-90, נהג כמו בחור צעיר, מעורר ומדהים לראות אותו כיצד היה עדיין יושב ושוקד על התורה ועל העבודה במרץ רב. והם עושים אותו מזרחניק. עוד מעט, נביא לכם את זה בכתב.

אבל תשמעו, אינני יודע, ממש לא להאמין, איך עושים אותו. איך משפילים עד עפר. אמרתי 'מכנה שם רע לחבירו', אגיד לכם, למה זה נחשב מכנה שם רע לחבירו. התברר לי כעת כי השמועה הזאת היא שקרית, זה לא יצא מהרב מבריסק. מישהו הדביק את זה להרב מבריסק. ואכן זה מתאים להרב מבריסק, כי ידוע שהוא היה שנון וכו', אז כולם אומרים זאת בשם הרב מבריסק. עוד מעט

שערי יצחק – השיעור השבועי

יתכן כי מדובר עיסוקו בליקוט אובססיבי של מדרשים (גם שאינם תמיד מוסמכים) בחיבורו 'תורה שלמה', הוא איבד כל פרופורציה, בין מדרשים שמחוץ לתלמוד לגבי משקלם ההלכתי, לבין מדרשים המופיעים בתלמוד הבבלי וכו'.

הדבר ממש מדהים, לכתוב זאת. איך אפשר להפוך את הקערה על פיה? אדם שיושב על התורה ועל העבודה, ימים ולילות, בלי לאות, ואומרים שזה אובססיבי. דהיינו שזו כפייתיות. שמעתם? על אחד שיושב ולומד. חבש עצמו בבית המדרש, באופן בלתי מצוי. לא להאמין.

הוא גם משקר כאשר הוא כותב, שהעליה בימי עזרא לא"י היתה זהה לזמנינו וכו'.

אחר כך [בדף ח'], ברוב 'טירופו' הוא כותב במאמר 'דעת תורה על השבועה שלא יעלו ישראל בחומה לא"י, תשל"ג, מכללת הרצוג] לאחר מלחמת יום הכיפורים, שמלחמה זו היא מלחמת גוג ומגוג.

בסדר, אתה יכול לא להסכים איתו. אבל כמה אפשר לזלזל ולבזות?

אני מצטער שנכשלו בדברים האלה, שמאמינים לדברי הבל. עוד מעט נביא, מה כתבו עליו ודיברו בשבחו גדולי ישראל.

ע"כ אמרתי, שאני חייב למחות. אני היכרתי אותו. גם אם לא נסכים איתו, באיזה עניינים, אבל אי אפשר לעשות אותו ריקא. הוא שימש גם כראש ישיבת שפת אמת וכו' וכו'. ממש בזיון תלמיד חכם בפרהסיא. חמור מאוד.

בכל אופן, שישנה שמועה זאת עליו בשם הרב מברסק, אמנם זה נכון. גם אני בעצמי שמעתי את זה כבר בימים ההם. ואני גם יודע, שהדבר הזיק לו. אחד מהרבנים שבתורה שלימה, ת"ח חשוב שהשתתף בכתיבה, אמר לי, בשביל מה אשאר פה? אומרים כולם, טריף, טריף. ולכן הוא עזב. כפי שאמרתי, זה מכנה וכו'.

הרב מלר שחיבר ספרים, על תולדותיהם של כל גדולי בריסק ובכללם הגרי"ז מברסק, שאלו אותו על כך, וענה כי אין שחר לדברים האלה. הרב מברסק לא אמר את זה. ועוד כמה דברים כאלה.

*

ביקשתי כעת מאחד מצאצאיו, זהו ידידנו הרה"ג יעקב יהושע פרנקל שליט"א מחשובי חסידי גור,

תראו, איך שהדבר הוכח בצורה ברורה, כי זו בדותא וכזב. אבל גם בלא"ה, איך מדברים עליו, כדבר על איזה עם הארץ, כאחד הריקים והפוחזים. וכי אתה יודע, מי היה הרב כשר? הוא נפטר כמדומני בגיל 90, היכרתי אותו היטב, כל ימי חייו ישב על התורה ועל העבודה, באיזו צניעות, נחבא אל הכלים, באיזה מדות טובות ואציליות וכו'. חיבר אולי מאה ספרים. התורה שלמה, הוא ארבעים כרכים על התורה, אסף בירר וליבן הדק היטב בהיקף עצום ומדהים שאין כמוהו, את כל מאמרי חז"ל, כל הגמרות והמדרשים וכו', ואפילו מתוך כתבי יד נדירים, ואפילו מתימן. כל הדברים ערך בטוב טעם ודעת. ישב ימים ולילות, על התורה ועל העבודה, והם עושים אותו עם הארץ גמור. ולא זו בלבד, אלא גם טרף.

למה? רק בגלל שההשקפות שלו אינם כמו ההשקפות שלכם? וכי זו סיבה לבזות גברא רבה? לאדם שיגע בתורה ללא לאות, מי מהם מגיע לקרסוליו?

תשמעו, אני רק אקרא לכם רק כמה דברים, מתוך מה שכתבו, לראות איך מסוגלים.

קשה לעיתים לקבוע אם 'ראיותיו' נובעות רק מן הצורך לשקר, או גם מבורות מדהימה בידיעת כללים בסיסיים.

גאון עצום, עשו אותו בור.

מ"מ כשר ב'ראיותיו' לעתים לוקה בבורות בידיעת כללים בפירוש רש"י, ולעתים בידיעה בסיסית במגמות של רוב גדולי הפוסקים הראשונים בחיבורם, להבחין רק את מה שמעשי בזמנם וכו'. ולכן הוא מסיק, שהתעלמותם מג' השבועות, מורה על כך שהם אינם להלכה. הם גם אינם כותבים דברים שידועים לכולם וכו', ולכן אין גם צורך לפסוק שאסור לעבור על ג' השבועות וכו'.

בסדר, הרי ישנו ויכוח גדול על הנושא הזה. כמו שדיברנו בזמנו.

לעתים הוא מתעלם מכך שבמדרשים מובאים פירושים שונים של אותו פסוק, כאשר אין כלל בכוונתם לחלוק זה על זה, אלא להצביע על עוד רבדים עמוקים יותר או שונים בתורה וכו'. בקיצור, הוא לא יודע בין ימינו לשמאלו.

שיכתוב לי את כל הראיות שלו. אני אקרא בפניכם רק קטעים מסוימים, בעזרת השם העורך ידפיס את כל התשובה שלו.

בס"ד יום ד' לסדר כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו תשפ"ד לפ"ק

אל מע"כ מרן פוסק עדת תימן, המאיר לארץ ולדרים בשפעת חיבוריו המפורסמים, בכל הארץ יצא קווס ובקצה תבל מיליהם, מימיו נקיים ותורת אמת בפיו, כש"ת הגאון השלם רבי יצחק רצאבי שליט"א, מצודתו פרוסה על כל בני עדת מרעיתו הקרובים והרחוקים, המתענגים על דבש חכמתו ואל מוסריו כמהים.

בדבר אשר הודיע לפני רוב צערו ויגונו, על הני לבלרי שבדו מליבם שקרים וכזבים, על זקני הגדול בעל התורה שלמה זצלה"ה, ויהיו מלעיבים ובוזים את דמותו, ויסלפו את דברותיו במעשה תעתועים, והכל כדי להטיל מום בקדשים להשחיר את פניו, להראות כאילו היתה השקפתו והנהגתו כשל אנשי תנועות הציונים, אשר מחוץ למחנה החרדים מושבם זה עידן ועדנים, וכבר אמרו ז"ל לא חרבה ירושלם אלא מפני שהשוו בה כקטן כגדול, וביזו בה תלמידי חכמים.

ומע"כ שליט"א חס לבו בקרבו, וירע בעיניו לראות את חילול כבוד התורה, ואת האמת נעדרת, ותפארתה לארץ מוגרה, ויבקשני הואיל ומזרעא דיוסף קאתינא, לנער את חצני למצוא תרף – מלשון תרופה. יב"ן – ותעלה, לענות כסילים כאולתם ולהשיב על עקב בשתם.

ואני בחפזי תמהתי קדם מע"כ, מה לנו לדבר על אוזן לא שומעת. בוחן לבבות, יודע רשעים ורעתם ותרמית שפתם, כי מלאו שנאת חנם וביזיון תורה. ולא חפצתי ליקרב אל פתח ביתם, כי אין חרצובות למו, וליוצא ולבא עמם אין שלום. וכאשר יענ"ו אותם, כן יתעצמו בשטותם, לא יסורו. כי חביב עליהם חיבוק אשפתות, תחת פרדסים וגנות.

אולם אחר כל זאת, ויהי דבר קדשו אלי, כי אין אנו רשאים לעמוד מנגד לשמוע חרפת ת"ח ולשתוק, פן ישתו התלמידים וכו', ובכדי להיות נקי מהשם ומישראל, גמר בדעתו הרמתה, להשמיע קול מחאה בשיעורו השבועי בשער בת

רבים במוצש"ק הבעל"ט, שלא יאמרו מדשתקי וכו'.

ובענותנותו כי רבה, ביקשני למהר כהיום ולכתוב לו אי אלו דברים המכחישים דברי כזב שלהם, ואכתוב בזה בדרך קצרה על דבר מה שהזכיר ממענייתם.

הנה בדבר מה שכתבו אודות איזה התנגדות שהיה להרב מבריסק הגרי"ו זצ"ל לזקני זצ"ל, הנה זו שמועה בלא רגלים, אם כי אין מן הנמנע שהיו דעותיהם חלוקות באיזה עניינים. וידוע שהיה להרב מבריסק, ביקורת על רבים וטובים מגדולי דורו.

להסביר ולהרחיב את דברי הרי"י פרנקל, נאמר את מה שידוע ליודעים, כי בבריסק, פוסלים כמעט את כולם. מבטלים את כולם. אף אחד כמעט לא נחשב בעיניהם. כמובן אני מדבר, על זמנינו. הם יש להם אך ורק את הדרך שלהם. לא הרב איסר זלמן מלצר, לא הרב שך, לא הגרש"ז אורבך, ועוד ועוד. אין אף אחד, רק הם.

ושלא תחשבו שאני לא מעריך אותם. חלילה. גדול כבודם, וגדולה מעלתם. מספיק שאומר, כי יש מחשיבים אותי עצמי בריסקר...

בישיבת קול תורה, שמעתי שיעורים שנה שלימה גם מהגר"א ארלנגר בעל ברכת אברהם, שהוא מהם, והיכרתי היטב מקרוב. ודי בזה.

נמשיך במכתבו. ואם באנו לפסול ו"להטריף" כל אותם שנשמע אודותם דבר ביקורת מפיו דרך חריפות, אין אנו מספיקים... והרב מבריסק עצמו מעולם לא שמענו שנהג אפילו בדמיון-מה, כדוגמת הני לבלרי העושים ככל העולה על רוחם, ומתהדרים בשמו.

ולשבר את האוזן, אציין לסיפור מהספר "הרב מבריסק", שפעם היה שהרב מבריסק דיבר בחריפות רבה כנגד איזה גדול, ולאחר זמן לא כביר כיבד את אותו גדול בסידור קידושין בנישואי אחד מבניו. וקרוביו, המה ראו כן תמהו, איך זה מכבד למי שאודותיו דיבר בתקיפות כה רבה. והשיבם הרב מבריסק, שאין זו סתירה. כי הביקורת, ביקורת. אבל גדלותו, במקומה עומדת. יש לי ביקורת עליו, אבל הוא אדם גדול. ומה שמביאים כאילו חלילה כינהו היפך שם משפחתו. שאלתי זה מכבר את הרב שמעון יוסף

שערי יצחק – השיעור השבועי

הדור, ראו את הדברים במבט אחר לגמרי, ראה בכך "חילול השם", והחליט לוותר על נגיעותיו האישיות (הוא הרי היה בידידות גדולה עם הרבי מסאטמר, וגם ידע שע"י העיסוק בנושא הזה, יעורר עליו חמתם של רבים מחסידיו ונאמניו) ולכתוב ספר שיצדיק את דעת גדולי הדור מנהיגי ישראל, וילמד על חובת ההכרה בנסים שעשה עמנו הקב"ה בתקופתו.

ונהג בזה על דרך שכתב הרמב"ם הל' דעות גבי מדות האדם, שאם רוצה לשבור איזה מידה וטבע, אי אפשר כי אם בהרחקה מדרך המיצוע עד קצה האחרון שבאותה מדה וטבע. כך בענין הזה, כיון שהרבי מסאטמר חיבר ספר שלם על העניינים האלו, והאריך בדברי דרוש חריפים, אף הוא קם כנגד וחיבר על עניין זה ספר שלם לתמוך את יתדותיו בדברי חז"ל הקדושים.

והשקיע עבור זה קרוב לג' חדשים. וספר גדול כזה, תוך שלושה חדשים, לענ"ד גם לגברא רבה כהגרממ"כ הוא חידוש, ואולי זה גרם להשגות מתנגדיו שיש שם דברים לא מדוייקים, שזה נגרם מתוך החפזון. אולי. יב"ן.

וראה דברי תלמידו הגר"י קירשטיין שליט"א (שהוא ליטאי. ראש ישיבה. יב"ן) בספר על דעת רבו [דף תפ"ב]: בעקבות דבריו בספרו, היו שטענו שיש לו זיקה לציונות, מהיכרותי אותו, מעידני כי לא מיניה ולא מקצתיה. ביום העצמאות, שהיתי במחיצתו חלק גדול מהיום, התנהגותו באותו יום היתה שגרתית ללא שום שינוי, וללא התייחסות ליום זה. סבורני שכל מה שהוא כתב בספר אינו אלא להוציא מלב הרואים בכל מאורעות התקופה, פעולות של הסטרא אחרא וכמעשה שטן, ובספר מוכיח הרב שכל ההתרחשויות הם מהלך אלוקי, כפי דעת רוב גדולי התורה והחסידות שהכל בא מחסד ה' שגבר עלינו. ע"כ.

וראה בספרו התקופה הגדולה, שכותב אודות המנהג שהנהיגו רוב רבני ה"רבנות" בארץ ישראל לומר המזמורים של הלל ביום העצמאות, שאין לעשות מחלוקת עם אותם שרבני הרבנות הם רבותיהם ולזלזל בהם, וכן אלו שרוצים לומר המזמורים (וידוע על כמה מאדמוריים החשובים באגודת ישראל שנהגו כן באותה העת) אין להם

מלך שיחיי מח"ס הרב מבריסק, אם יש ממש בזה. והכחיש מכל וכל, ואמר לי שאין לזה שחר. וזה בא רק מכך שיש שטועים בהרב מבריסק, כאילו זה היה שיגו ושיחו וסגנונו לדבר כאחד הריקים, לכן הדביקו עליו כאילו הוא אמר את הכינוי הזה, שלא נצרך בינה יתירה לאמרו. וכל אוויל קט הבא להתלוצץ, תכף יבריק במוחו. עכ"ד.

לימים פגשתי את נכד הגר"י, ה"ה הג"ר חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה (בן הג"ר יחיאל מיכל חתן הגר"י) ודיברתי עמו מענין השמועה הזאת, ואמר לי שמעולם לא שמע כשמועה הזאת, ולמותר להשיב כלפי הטוענים טענות רחוקות מעין אלו.

גם אחיו הג"ר דוד פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת בית יהודה, אמר לי שטרח זמן רב לברר אם יש משהו בשמועה זאת, ושאל את כל המי ומי המוסמכים בעיניו לכך בבית בריסק, ונוכח לראות שאין לזה כל מקור מהימן.

האמת היא, שאני בעבר האמנתי לשמועה הזאת, ולכן אני גם מנצל זאת כעת לתקן. לפרסם בשער בת רבים שהדבר לא היה ולא נברא. כי גם אני הייתי בטוח שזה נכון, כאילו שיש לו איזה בעיני, ולכן את התורה שלמה אני מביא רק בראשי תיבות, להראות קצת הסתייגות. ולכן אמרתי מה שאמרתי על כך, בשיעור פקודי התשע"ט בש"ל. איך כתוב, את חטאי אני מזכיר היום. לא ידעתי. והנני מתחרט כעת על כך. זו תשובת המשקל.

והנה באמת למותר לדבר מעניין בדותות שכאלו, וכל בר"דעת לבטח יקוץ בעיסוק בזה. ומ"מ לא נמנעתי מלכתוב לו זה, אולי ימצא בזה עניין.

ועתה בדבר אהבתו של זקני זצ"ל לארץ ישראל, והכרתו בנסים שעשה עמנו ה' לאחר השואה, אותם ראה לנכון להגדיר "ניצנים ראשונים של האתחלתא דגאולה" – בזה נמלט והתרחק מהגדרת הציונים שזו אתחלתא דגאולה. יב"ן – הנה כל עיסוקו בעניין זה היה אידיאולוגית בלבד. כאשר הרבי מסאטמר כתב בחרפות רבה, כנגד ההשקפה של רוב ככל גדולי התורה והחסידות בארץ ישראל, ופסל לגמרי את "אגודת ישראל", ואף אחד לא השיב על דבריו כלום, והוא כחסיד נאמן לרבנותו הק' לבית גור, שהם ורוב גדולי

לעשות זאת במקום שיש שלא רוצים לומר ולקומם עליהם את כשרי ישראל הנמנעים מכך כדעת רבותיהם, שכן העיקר הגדול זה לא לעורר מחלוקת שזה איסור דאורייתא.

עוד זאת כתב, כי אלו האומרים מזמורים של הלל, ראוי להם שיוסיפו לומר מזמורים שיבקשו בהם על הציונים התועים, שישובו בתשובה שלמה. ע"כ.

וכאן המקום להעלות על נס אהבתו האמיתית בכל לבו ונפשו לכלל ישראל, לא אהבה "תיאורטית", כי אם אהבה פנימית אמיתית שגרמה לו לעת זקנה ושיבה להדיר שינה מעיניו, בידעו על יהודים מזרע אברהם יצחק ויעקב שאינם יודעים לקרוא קריאת שמע. ובזכרו מזה, לא הניח לו לישון, וכל הזמן פעל והתאמץ למעלה מכוחותיו, רק כדי שעוד יהודי ועוד נער, ידעו לקרוא קריאת שמע. לא יפלא איפוא, אשר את דבריו בספרו שייעד עבור כלל ישראל משום מה שראה כ"תיקון הדור" כתב בסגנון השווה לכל נפש, לכל שכבות הציבור שומר התורה והמצוות הקרובים והרחוקים.

עכ"פ כל זה לא גרע כלום מהתנגדותו הגדולה לציונים ולציונות, ואף למזרחי, כמו שכתב בארוכה בספרו דעת הרבנים דברים חריפים מאד, עי"ש, דברים שמעולם הוא לא חזר מהם – לאפוקי ממה ששמעתי כי מתנגדיו טוענים שחזר בו. וכדלקמן. יב"ן – (והוא הרי לא נמנע מלחזור בו במקום שמצא שטעה, ראה למשל תו"ש חלק לה פרק א) כמו שרואים שהמשיך אף בשנים המאוחרות לציין לספרו זה. אם כי בשנים מאוחרות שכבר נבדלו מהם כשרי ישראל, לא היה צורך כלל ועיקר לעורר על עניינים אלו שנעשו פשוטים לכל בר בי רב, ומן הצורך היה לעורר דוקא על אלו שהקצינו לקצה האחר, וד"ל.

*

הדפיסו עליו ספר מיוחד, בשם 'על דעת רבו', ונדהמתי. הוציאו עליו השנה ספר זיכרון, איזה דברים? אני הייתי שמה במכון תורה שלמה, והיכרתי אותו, אבל נתברר לי כעת שלא ידעתי אלא כמו אחד ממאה. הוא היה אחד מגדולי פולין. בכלל תולדותיו כתוב שם [בדף תק"ו], כי כשהיה בן חמש ידע בעל-פה את כל התורה, ולא רק

שהוא היה יודע את כל הפסוקים אלא גם איזה פרק ואיזה פסוק.

ישבו חמישה מלמדים תינוקות של ורשא עם חוֹמֵשׁ, פותחים למשל במדבר ג', ח', תגיד, והוא עונה, ואלה שמות בני ישראל וגו'. פרשת כי תצא, פרק כ"ד פסוק י"א, והוא עונה, כי ינצו אנשים וגו'. בחנו אותו. מדהים.

וכן הפוך. היו שואלים אותו, איפה הפסוק הזה, באיזה פרק ובאיזה פסוק? והוא ידע.

אחרי כמה שנים, ידע כל ששה סדרי משנה בעל פה. הגיע לגיל מצוות, כל הש"ס. בן טו"ב – בן שבע עשרה – בקי בש"ס ובפוסקים. יעוש"ב.

מי שיראה את ההסכמות לתורה שלמה, שכתבו גדולי התורה, איך הם מתפעלים מהתורה שלמה, ובא כעת מישהו ואומר, שזה ליקוט 'אובססיבי'. שמעתם?

במקום להעריך את זה, אדם שישב בעמל עצום, ביגיעה עצומה, ככה לזלזל?

תשמעו מה כתב הג"ר יוסף חיים זוננפלד, כל יקר ראתה עיני, חמדה גנוזה תורת ה' תמימה משובצה במאורי מאורות מאוצר האוצרות, רשפי קודש ולוהבי להבות מלאכי אלהים חכמי התלמוד וכו', ואני מקצר.

מי יתן כי נזכה לראות בהיגלות החיבור הקדוש הזה לאור עולם, יראוהו צדיקים וישמחו.

והננו בדברים לאנשי החסד פועלי צדק עושים נחת רוח ליוצרנו, יתנו נא ידם להגאון הנ"ל להוציא לאור אור הגנוז הזה, מרגניתא דלית ליה טימי, כי הנהו לישראל למאירת עינים ומשיבת נפש, וזכות הרבים תלויה בו.

וכן הג"ר מאיר דן פלאצקי – שהוא עוד מהדור שעבר – ספר נפלא לחבר תורה שבכתב ושבע"פ, אשר ישתומם כל מתבונן בו, על גודל החכמה ומלאכה שיש בו. ואם יזכהו השי"ת לגמור את הבנין הענקי הזה, יהיה אחד מהספרים היותר נפלאים ויקרים בספרותנו.

הוא עשה ממש אוצר בלום, התורה שלמה, מדהים, בניין לתלפיות. הכל מסודר על פסוקי התורה, עם הערות וצינונים ובקיאאות נפלאה, ועמקות וחריפות.

וכן הג"ר איסר זלמן מלצר כתב עליו, תחזקנה ידיו החזקים והעצומים, אשר הראה כוחו וגבורתו

שערי יצחק – השיעור השבועי

הרבה החלב בדדיה ולא ינקו מהם, הרי הפרה הולכת להתנגח עם הכל, מרוב צער כובד החלב שבדדיה. ואם ינקו ממנה, אז ירוח לה והיא נהנית מאותה היניקה עד מאד, ועל זה אמרו חז"ל (פסחים קיב.) יותר ממה שהעגל רוצה לינק פרה רוצה להיניק. עכ"ד.

והנה זה בפרה שאין לה לא דעת ולא תבונה. אבל תלמיד חכם, אף כי יש לו הנאה מרובה כאשר יונקים הימנו, מ"מ כאשר אין יונקים הימנו אינו מנגח לאחרים, ומי שמנגחים לאחרים בבני אדם אלו דוקא אותם שאין להם מה להניק, הם הולכים להתנגח עם הכל מרוב ריקנותם. ואולי זהו שאמרו במדרש ויקרא א טו כל ת"ח שאין בו דעת נבלה טובה הימנו. שכיון שאין בו דעת, מנגח באחרים, והנבלה שפסקה מלנגח טובה הימנו.

מפאת קוצר הזמן, אשים בזה קנצי למילי, ואקווה שדברי אשר כתבתי להצדיק את הצדיק דמעיקרא, יהיו לשביעות רצון מע"כ, ולתועלת לסכור פי דוברי שקר, ולרומם קרן התורה ונאמניה.

החותם בקידה

יעקב יהושע פרנקל.

יישר כוחו, וברוך יהיה.

הוא כתב לפני כן, שהגרמ"מ כשר היה בידידות גדולה עם האדמו"ר מסאטמר, ועל ידי ספרו הנ"ל הוא עורר את חמתם של נאמניו עליו.

הוא היה חייב. כי הוא היה מחסידי גור, כל אגודת ישראל בצד השני, הם לא היו בדעה שלו, אז הוא כתב את הדעה של כל הגדולים שלא מסכימים עם סאטמר. אבל הנה האדמו"ר מסאטמר בעצמו, ספרי תורה שלמה נמצא אצלו. עומד בארון הספרים, במקום גלוי. לא הסתיר את זה באיזה חור, בצורה נסתרת, אלא בגלוי. ככה הוא כותב.

וגם אני עצמי שמעתי מכך. מישהו אמר לי, אני בעצמי הייתי אצל האדמו"ר מסאטמר, ראיתי שם את התורה שלמה, לקחתי את הספר והסתכלתי, ואני רואה שישנם סימנים. האדמו"ר סימן לעצמו בעט כל מיני ציונים.

ואל תחשבו שאני נגד סאטמר. אני בעצמי חצי סאטמר... והיו לי חברים טובים ת"ח חשובים מהם, כמו הגרי"ה ואלהנדלר זצ"ל מח"ס גופי הלכות על

בחיבור הגדול שעשה, לאחד התורה שבעל פה עם התורה שבכתב וכו'. אשר יראו המעיינים בו, ויתפלאו על רוחב לב המחבר לעשות עבודה רבה זו.

וכן הגר"י סרנא, ראש ישיבת חברון, זכות זיכו את כת"ר מן השמים, שיהיה הוא המביא את האוצר היקר לבית ישראל, ולגלות האורות הגנוזים וכו'. גם הגה"צ אליהו דסלר מביא את התורה שלמה במכתב מאליהו, וכן הגר"ח קניבסקי מביא את התורה שלמה. ועוד רבים.

לכן אני פה מוחה בכל תוקף על זלזול בכבוד התורה, בכבוד של תלמיד חכם. אולי הי"ש שהדפיס זאת, זה כשגגה היוצאת, הוא האמין למה שהם כותבים.

אבל אגיד לכם מהי הנקודה העיקרית, איפה ה'עוקץ' פה. יש לו ספר בשם התקופה הגדולה, שזה נגד האדמו"ר מסאטמר, ומזה לכן תמיד מתנגדיו שמים אותו בראש החצים שלהם. כי הוא כתב להשיב ולהשיג על דבריו. בגלל זה הם פסלו לא רק את הספר שלו, אלא גם אותו עצמו.

תשמעו מה כותב לי נכדו, הרב פרנקל, במכתבו. ראשית הוא כותב, שאדרבה הוא היה מתנגד לציונות, בספרו דעת הרבנים, וזה לא נכון שהוא חזר בו. מתנגדיו שמעתי כי הם אומרים שהוא חזר בו, אבל הוא טען שזה לא נכון, הוא נשאר בזה בדעתו כל ימיו. וכדלעיל.

ועוד יש לציין, כי כל זה, גם לא מנע מהרבי מסאטמר לחבב ולעסוק בספרי התורה שלמה, כמו שהעידו רבים בפני, כי בארון הספרים של הרבי, העומד על מכונו עד היום, נמצאים כל ספרי התורה שלמה. ואף גם ספרים אחרים מזקני זצ"ל, שהופיעו לאחר שגבה טורא ביניהו, והכל עומד על בארון הספרים במקום גלוי וידוע. ללמדך מראיתה של מחלוקת לש"ש.

וכמדומה שבדבר זה ניכר באדם, אם הינו כלי מלא בתורה וחכמה, וחולק לשם שמים, או שהוא כלי ריק, מנוער ופתי, ומחלוקותיו אינם כי אם לבעבור ריקנותו, דהנה כתב בספר המשלים, לבעל שערי אורה סימן ק"ד, כי הפרה בעוד שהחלב בדדיה ואין יונקין ממנה, היא מצטערת הרבה יותר משאר בעלי חיים, וכשהעגל יונק מדדיה, היא מקבלת הנאה גדולה עד מאד. ואם

הלכות נדה, והגרש"צ ברנבלאט זצ"ל ראש ישיבת בניין דוד בנירירוק. וכד'.

חָבֵר אֲנִי לְכָל אֲשֶׁר יִרְאוּךָ, וְלִשְׁמֵרֵי פְקוּדֶיךָ [תהלים קי"ט, ס"ג].

מעשה שהיה בזמנינו באשה שנענשה מדה כנגד מדה, ובעניין מהימנות הסיפור על רצח סאלם יעקוב גראפי, וחומרת המכנה שם לחבירו. וקשרינו הטובים עם הגרע"ז בסיס זצ"ל.

צריכים כבר לגמור את השיעור, אז לכן אסיים בשני דברים.

ראשית, הרב פרנקל פתח את המכתב, 'כאשר יתן מום באדם, כן ינתן בו'. הוא רומז, כי מי שחס ושלום מבזה תלמידי חכמים, שלא יתפלא בסוף שהוא ג"כ יקבל בזיונות. פסוק זה הוא בדיוק בסוף הפרשה שלנו, שקראנו השבת בשחרית. כל מדותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה.

ברצוני להוסיף בשביל זה, לעורר עוד כי אנחנו בימי ספירת העומר, שלא נהגו כבוד תלמידי חכמים זה בזה, עשרים וארבעה אלף תלמידיו של רבי עקיבא.

ראיתי מה שאמר הרב דוב יפה זצ"ל, המשגיח של ישיבת כפר חסידים, בכלל דברים שנדפסו בחוברת בשם 'שמעו דבר השם' [דף כ"ב], ותראו דוגמא למדה כנגד מדה גם בדור שלנו.

היה מעשה בילד בעייתי ל"ע – לא כתוב מה, איזו בעיית בדיוק, אבל לא אליכם, עכ"פ ילד בעייתי – שאמו רצתה להכניסו לגן. אך היתה אמא אחת, שהתנגדה לכך בכל תוקף, כיון שזה ישפיע לרעה על הרמה של הגן, והלכה גם להשפיע על אימהות אחרות שיתנגדו לכך.

אל תסכימו. אל תתנו שיכניסו את הילד הזה. מה קרה? ורחמנא ליצלן, לאחר זמן מה, גם לאמא הזאת שהתנגדה להכנסת הילד לגן, נולד ילד בעייתי, בדומה לאותו ילד שהיא עצמה לא רצתה שיכניסו אותו לגן.

נו? מה היא תעשה עכשיו? אבל, היא הייתה צדיקה. תשמעו איך היא קיבלה עליה את הדין.

האמא שהיתה אשה צדיקה כהרבה מבנות ישראל, ראתה זאת והבינה את ההשגחה עליונה. פתחה ואמרה, ברוך השם ששילם לי על כך בעולם הזה. את העונש.

יש דין, ויש דיין.

עוד דבר.

דיברנו על בריסק, על התקיפות שלהם, וידוע שהם חריפים גדולים, וגם שהם פוסלים אנשים אחרים שאינם בדרך שלהם. אין זה דומה למה שאנחנו פוסלים ספרי תורה אחרים, כמו שהקדמנו בתחילת השיעור. אנחנו אומרים זאת עם ראיות הלכתיות, ומודים שיש צד שני למטבע. גם שאנחנו אומרים פסול, אנחנו מבינים, כמו שאמרנו כי בדיעבד סומכים עליהם. זאת עפ"י שרשי ההלכה בפוסקים, אבל יש גם עוד טעמים כמוסים. לא מזלזלים חס ושלום ולא פוסלים אנשים, אא"כ אינם מאמינים אפילו באחד מי"ג עיקרי הדת, וכדומה. אבל אינני יודע, למה לפעמים חושבים שהם יודעים הכל, ומה שהם קובעים זה 'הלכה למשה מסיני'.

לכן, אסיים בעוד סיפור.

מפורסם, הרבה כתבו את זה, על העניין של סאלם יעקוב גרפי, כי בזמן שעלו פה לארץ ישראל, היה מישהו תימני שהרגו אותו הציונים, יען כי הוא עמד על משמר הדת.

זהו דבר מפורסם, מציגים תמונת פניו עם כתמי דם. והנה למשל גם בספר 'על ציפרי נשרים' [עמ' קי"ג] כתבו על כך בזה"ל, ברם זכור אותו האיש לטובה, שאל מול נחשולי הכפייה והאיזמים, מול הרעב וחוסר התקווה, נלחם ברוחו, ואף נפל במערכה זו. תנצב"ה. הי"ד.

היה זה שוב מעשה נבזי, בו כלאו נערה תימניה נשואה. העילה לכך, שמחתה בתוקף על קיפוח בני משפחתה בחלוקת המזון. השומר האשימה בדחיפה בתור לחלוקת המזון, הכה וביזה אותה לעיני כל, ולא נח זעמו עד שכלאה עם בחור אחד בחדר. היא זעקה כי אסור מבחינה דתית (איסור יחוד), ונענתה בצחוק ובדברי עלבון זולים.

גם כאן נזעק סאלם גראפי, להגן על כבודה של בת ישראל זו, המושפלת בידי בני עוולה. השומר איים עליו שיהרגוהו באם לא ילך מפה, אך סאלם יעקב, המשיך לצעוק, ולדרוש צדק. לפתע נשמעה יריה, ובעקבותיה נפל סאלם שדוד, כשדם רב זב מפיו.

על-פי עדי ראיה, היתה זו יריה מכוונת (עוד בתקרית בחור הישיבה, איים אותו שומר

שערי יצחק – השיעור השבועי

בספר 'על צפרני נשרים' על י"ד גרפי ז"ל, שכביכול הרגוהו מפני שהיה מציל בנות ישראל משמד, ולכן סיבבו עלילה להרגו.

ואמרת לכת"ר ששמעתי ממורי זקני – זהו סבו, הרב יחיא גמיל, שהיה בהרצליה – וממרת זקנתי זצ"ל, שלא-כן היה המעשה. וגם אמרו לי, שבן אחיה של זקנתי, הוא היה בעל המעשה, ודיברתי איתו ביום שלישי השבוע, ואמר לי שזוכר שהיה כזה מעשה, אבל איננו זוכר את הפרטים, כיון שהוריו העלימו את הפרטים ממנו, כיון שהיה בגיל שבע. אבל בתוך דבריו אמר, שמעדיף להדחיק את המקרים הרעים, ולזכור דברים טובים (מודה במקצת).

וכך שמעתי מהם, שבן אחיה של זקנתי, היה בן שבע, והיה הבן הבכור של משפחה, והיה ממונה להביא אוכל כל יום (חויץ משבת) מהמטבח במחנה 'עין שמר' הידוע לשמצה, ששם העבירו על ד"ת הרבה מיהודי ק"ק תימן יע"א.

ויום אחד, רץ מהר עם הסיר כדרכם של ילדים, ופגע עם הסיר בראשה של בתו של הנ"ל ופצע אותה. והלכה לאוהל של משפחתה, ובכתה ואמרה, שילד אחד עשה לה את זה. ואביה ז"ל לקח סכין ואמר, מי שעשה לך את הפצע, אני אהרוג אותו (זקני הוסיף, שאותו אדם היה שותף באותה שעה), והוא הגיע בין האנשים והשתולל שם, ואמר וצעק, תגידו מי עשה לבת שלי את הפצע.

וכשראו שאי אפשר להרגיעו, הביאו שוטר בכדי שירגיענו (כמדומני או שהוא הכה את השוטר, או שהוא דקר אותו בסכין. יותר זכור לי האחרון). וכיון שכך, לקח השוטר את נשקו וירה בו בראשו. ע"כ שמעתי.

ואמר לי ידידי הרה"ג שלמה אלמוג אכלופי שליט"א, ששמע מאדם ממשפחתו של הנ"ל, שאמר לו שהמעשה לא היה כמו שפירסמו אותו (דהיינו בעל צפרני נשרים).

ויהי רצון שיהיה דבר זה לתועלת, והמב"ה יסייענו על מעשה רצונו, וישלח לנו את משיח צדקנו בב"א.

כ"ד הצעיר אלעד אלעזר יוחנן יצ"ו, מתלמידי מו"ר הרב, השותף בצמ"א את דבריו.

שירצתהו נפש), אולם לאחר בירור קצר שוחרר היורה וחזר למשמרתו. היה זה ביום 8.4.50. בעיקבות המאורע, סערו הרוחות, והיה צורך להשתמש בנשק כדי לדכא את ה"מרידה". בקיצור, לדבריהם נפל האיש הזה, סאלם יעקוב גראפי, על שהוא שמר על כבודה של בת ישראל. נפל במערכה לשמירת הדת במחנות, בזמן שעלו התימנים פה לארץ ישראל, וזה אחד מהפשעים של-ציונים.

הרבה מציינים זאת, כולל הגרמ"ד – משולם דוד – סולובייציק. ראיתי את זה בספר שלו, וכדלקמן. הוא מאמין לזה. הוא גם כן אחד מהמנהיגים החשובים שלהם. ולפני כמה שיעורים דנתי בדבריו לגבי חזקיהו המלך וישעיהו הנביא בסוגיא דברכות דף י' ע"א, בקשר לגדולה עבירה לשמה.

העניין הזה מובא בספר שיעורי רבנו משולם דוד הלוי, דרוש ואגדה [עניני השעה, דף תק"ח].

היה יהודי אחד מבני יהדות תימן, בשם יעקב גרפי, שהתעורר להצילם מיד עושקיהם הציונים. אבל הוא נהרג באופן משונה, ויד הציונים בדבר. ממש גנבים ורוצחים, שלא נשמע כשפלות הזו יעוש"ב.

טוב, אז בואו נבדוק, האם הידיעות שלכם נכונות, או שלא?

בזמנו שמעתי מידידנו הרה"ג אלעד יוחנן הי"ו מהעיר צפת ת"ו, כי הסיפור האמיתי היה בכלל אחר. הרי מכירים אותו, הוא מהמשפחה שלנו. האיש הזה היה אדם שתיין, שיכור, ולכן הרגו אותו.

[צריך להדגיש שהוא מיעוטא דמיעוטא, אבל רובם ככולם היו יראים ושלמים, עשר מעלות יותר מאחרים. איתמר].

ביקשתי ממנו, שיכתוב לי את הסיפור, ויישר כוחו שהוא כתב אלי בזה"ל, לק"י יום חמישי כ' אדר א' התשפ"ד בשל"ה לסדר אשר דיבר לעשות לעמו.

לכבוד מרן פאר הדור והדרו, רבי"ן חסידא קדישא ופרישא נר אלהים מורי ורבי ועט"ר מארי יצחק רצאבי שליט"א יש"ל לשי"ש.

אלו הן ר"ת, יהי שמו לעולם, לפני שמש ינון שמו. כת"ר ביקשני שאכתוב את מה שסיפרתי לו בעל פה בכמה זמנים שונים, על המעשה שנכתב

הנני מודה לו, וברוך יהיה על מאמציו והשתדלותו להשיב ולכתוב, לעילא לעילא מכל ברכתא.

ובקיצור אוסיף, כי לא שאני בא עכשיו להצדיק את הציונים, חלילה. הרי עכ"פ לא חסר להם פשעים אחרים בודאי. אבל הדבר הזה, שבבריסק סומכים על זה, כביכול שזהו סיפור אמיתי, ומפרסמים זאת, הוא לדוגמא ולמשל. במלים אחרות, הם לא יודעים הכל.

לכן אני אומר, כי כל דבר צריך לבדוק אותו לאמיתו. בלי נגיעות. אני שוב הפעם מדגיש, שזה רק כדי לא להיות 'פתי יאמין לכל דבר'. צריך לכוון את ה'שמועות'.

והעיקר הוא מה שאמרנו, כי המכנה שם רע לחברו, זהו דבר חמור מאוד, מאותם שיוורדים לגיהנם ואינם עולים.

סיבה נוספת, למה אני אומר זאת? ולמה כעת?

שמעתי בימים האחרונים, על מי שאתם יודעים ומכירים, ידידנו אלופנו ומיודענו הרב הגאון עזריה בסיס זצ"ל, שהייתי איתו בקשר שנים רבות, היכרתי אותו ולמדתי איתו וממנו עניינים רבים. והזכרתי אותו בחיבורי במקומות רבים. פתאום עכשיו בא מישהו ואמר לי, אתה יודע שאומרים, מישהו הוציא עליו איזו שמועה רעה, שהוא אמר עליו, 'הרב עזריה, בסיס לדבר האסור'.

רחמנא ליצלן. אוי ואבוי. שקר וכזב. ביררתי את זה, ולא היה ולא נברא. ואיך אני בודאות יודע? כי אמרו זאת בשמי... אבל, זהו כמו שנאמר [משלי ו', י"ט] וּמְשַׁלַח מִדְּנִים בֵּין אֲחִים. אנשים רוצים לסכסך, להוציא דיבה רעה, ואומרים פלוני אלמוני ככה אמר, הוא אמר עליו ככה, בכדי לגרום מתיחות ומחלוקת. אינני יודע, מי אמר זאת ואיך אמר, פעם ראשונה שאני שומע זאת, לא שמעתי בלתי היום. אבל נודע לי עוד כעת, ששמועה זו מופצת כבר שלוש שנים לפחות...

שהרב עזריה בסיס, 'בסיס לדבר האסור'? מה? הרב בסיס, אשריו ואשרי חלקו. היה ת"ח גדול וחשוב, ירא שמים, צדיק ותמים. כמה נהנינו ממנו עצה ותושיה. אדרבה, ממנו יתד, ממנו פינה, ממנו בסיס, לכמה עניינים טובים בעדתנו. אבל בעוה"ר ישנם אנשים, המפריחים שמועה של כזב לאויר. 'משלח מדנים'. שֵׁשׁ הִנֵּה שָׂנֵא יָי, וְשָׁבַע תּוֹעֵבַת נַפְשׁוֹ וגו'. יְפִיחַ כְּזָבִים עַד שְׁקָר, וּמְשַׁלַח מִדְּנִים בֵּין

אחים [משלי ו', ט"ז. י"ט]. להמציא על תלמיד חכם, איזה ביטוי חריף ושנון, ולהדביק את זה שפלוני אלמוני הוא שאמר זאת.

כפי שבנדון דלעיל, הדביקו שהרב מבריסק כך אמר, טרף, על הרב כשר. ואם הרב בריסק אמר, אמר. עכשיו אינני יודע, לגבי זה שאמר את זאת, מה תקנתו שלא ירד לגיהנם. כי כולם מאמינים לזה, הדבר נפוץ מאוד בעולם התורה, 'הרב מנחם מנדל טרייף', מכירים את זה, והכל בגלל שאמרו את זה בשם הרב מבריסק. אילו ידעו מי הברנש שאמר את זה, לא היו מאמינים. אבל אם הוא אמר, נגמר. על כן, מי שנחשב שכינה את השם רע האמיתי, זהו אותו אדם שפרסם זאת כביכול בשם הגרי"ז מבריסק. ובלנ"ד עוד נוסף דברים בזה בשיעור נוסף.

גם בענייננו, מי שמוציא את השם רע הזה, וטופל זאת על פלוני אלמוני, כדי לגרום חילוקי דעות ומריבות וסכסוכים ולשון הרע, ולהוציא שם רע... אינני יודע איך לסיים, הדבר חמור מאוד. צריכים לתקן את הדברים האלה, מן היסוד. בפרט שאנחנו בימים של ספירת העומר, לקראת זמן מתן תורתנו.

לצערנו, קשה להאמין שאנשים שומרי תורה ומצוות, ק"ו לומדי תורה, רבנים, נכשלים בדברים חמורים כאלה, רק בגלל הנגיעות האישיות שלהם. אנשים שחושבים שהם עמוסים בתורה ובמצוות, ובסוף מתברר להם שבקושי יש להם חלק לעולם הבא. הכל בגלל שטיות, בגלל איזה אזה דברים קטנטנים, רק שהם לא יכלו להתגבר על יצר המחלוקת.

השם ישמור עמו ונחלתו. שהמקום ברוך הוא ימחול להם על הכל. אבל הרמב"ם כותב, כי הגם שהמלבין פני חבריו ברבים אין לו חלק לעולם הבא, יש לו אפשרות לחזור בתשובה. זה לא סוף פסוק. אפשר לתקן. אין דבר שעומד בפני התשובה.

אבל, לא להאמין לשמועות. כי דברים כאלה, האנשים נוטים להאמין, בטח כמעט אף אחד לא הלך לבדוק ולהגיד למסקנא שהרב מבריסק לא אמר זאת. אילו אני לא חקרתי על זה כעת, ואם הוא לא היה חוקר, לא היו יודעים על זה. אבל עכשיו, מתבררים הדברים כשמש בצהרים.

שערי יצחק – השיעור השבועי

מעשינו לטובה ולברכה, ונזכה לקבל עול תורה ומצוות כראוי לקראת יום מתן תורה, ולקיים ז'יחן שום ישראל, בלשון יחיד.

כבר עברנו, יותר מחצי מספירת העומר, אנחנו כבר לקראת מתן תורה, 'יחן' – כאיש אחד בלב אחד. אם לא תהיה אחדות בלב, אם חס ושלום הולכים האחד כנגד השני, זהו הרס של הכל. כמה צריך לעשות, להתרחק משנאת חנם וממלשינות ולשון הרע. השם ישמרנו, וישמור את כל עמו ישראל, אמן ואמן.

בשביל זה, אני אומר את הדבר בפרהסיא בשיעור, ורוצה שידפסו זאת, כי זהו חידוש גדול, לכל מי שמכיר את הסיפור הזה. מי הלך לברר את הדברים האלה? אנשים הפיצו, ומאמינים. כי לשון הרע, נוח לו להתקבל. אנשים אוהבים לשמוע דברים רעים. בפרט ביטוי שנון וחרף כזה, סבורים כי בטח זה נכון. והכל זה שקר וכזב. אוי להם ולחלקם.

אבל יהי רצון שיחזרו בקרוב בתשובה שלימה, ושכולנו יסייענו הקדוש ברוך הוא שנתקן כל

לק"י

פיוט בר יוחאי

כתב מהרי"ץ זיע"א (בתכלאל עץ חיים ח"א דף ק"א ע"ב): פזמון נאה מארץ ישראל שמסדרין בכל ערב שבת וסדר קבלת שבת על קבר רשב"י ע"ה וזכותו יגן בעדנו ובעד כל ישראל, כי לו נאה להודות בהלל ושבח לפני מי שנאמר בעבורו נעשה אדם שזכה וזיכה את הרבים.

ושמעתי מחכמים גדולים שכל מי שהאיר ה' רוחו עליו אף בחו"ל והוא ממארי קבלה יגן פזמון זה וזהו סגולה נפלאה להארת הנשמה האותיות מחכימות והוא מסודר ומיוסד דרך המעלות סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה מלמטה למעלה עד לראש כל הכתרים.

בר יוחאי, נמשחת אשך. שמן ששון, מחבריד: בר יוחאי
מלכות בר יוחאי, שמן משחת קדש. נמשחת, ממדת הקדש. נשאת, ציץ
נזר הקדש. חבוש על ראשך, פארך: בר יוחאי
יסוד בר יוחאי, מושב טוב ושבתי. יום נסת, יום אשר ברחתי. במערת
צורים שעמדת. שם קניתי, הודך והדרך: בר יוחאי
נצח והוד בר יוחאי, עצי שטים עומדים. למודי יי, הם לומדים. אור מפלא,
אור היקוד הם יוקדים. הלא המה, ירוך מוריד: בר יוחאי
תפארת בר יוחאי, ולשדה תפוחים. עליתי, ללקוט בו מרקחים. סוד
תורה, כציצים ופרחים. נעשה אדם, נאמר בעבורך: בר יוחאי
גבורה בר יוחאי, נאורת בגבורה. ובמלחמת אש דת, השערה. וחרב
הוצאת מתערה. שלפת, נגד צורריך: בר יוחאי
חסד בר יוחאי, למקום אבני שיש. הגעת, לפני ארניה ליש. גם גלת
כותרת על עיש. תשור, ומי ישורך: בר יוחאי
בניה בר יוחאי, בקדש הקדשים. קו ירוק, מחדש חדשים. שבע שבתות,
סוד חמשים. קשרת, קשרי ש"ן קשריד: בר יוחאי
חכמה בר יוחאי, יו"ד חכמה קדומה. השקפת, לכבודה פנימה. ל"ב
נתיבות, ראשית תרומה. את כרוב, ממשח זיו דורך: בר יוחאי
כתר בר יוחאי, אור מופלא רום מעלה. יראת מלהביט, פי רב לה.
תעלומה, ואין קורא לה. נמת, עין לא תשורך: בר יוחאי
בר יוחאי, יחדת עשר ספירות. מאין סוף, בחביון העוז נסתרות. סובלים
את העולם, יי גם להורות. וסוד המאורות, נענו אשך: בר יוחאי
בר יוחאי, אשרי ילדיך. ואשרי העם, הם לומדיך. ואשרי, העומדים על
סורך. לבושי חשן, תמיד ואוריד: בר יוחאי

מוקדש לרפואת יוחאי בן יוסף לרפו"ש בתושח"י